

FRÜ
ceſti keele kateeder

August Alle
keeleſt

Diplomitöö

Elle Murs

Partu
1964

Essõna.

Käesoleva diplomitöö eesmärgiks on anda ülevaade A. Klle kelle-
tarvitusest. Täps jälgitakse kirjaku-
le üldist olukorda kirjaniiku tegevuse perioo-
dil ja vaadeldakse, kuidas see kajas-
tus autori loomingus. Kirjaku-
le üldist olukorda ja selle peegeldumist uu-
ritava autori teostes käsitletakse pra-
miselt sellest seisukohast, kuidas see
erineb tänapäeva kellest. Täps analüü-
ritakse vaieldusala üldisi küsimusi nimeta-
tus perioodil ja selgitatakse, millise
laaduse on A. Klle neile küsimustele
leidnud. Eriti pööratakse tähelepanu
kirjaniiku loomingule käesoleva sajaa-
di I veerandil, mis on meie kelle-
ajaloos üks tähtsamaid perioode ja

mille tulemuseks ühti kirjakeel on jõudnud tänapäevasele tasemele. Et kui arvestades peamiselt kahe suuna vahelises võitluses, siis jälgitaksegi teos just seda, kui võrd on autor arvestanud keeleuuenemiselikke ja keele võrd keelekorralduslikele seisukohti.

Käesoleva töö koostamiseks on läbi töötatud ette kogu loomingu ja välja valitud huvitavamad nähtused kirjainiku keelearevituses. Peale selle on lähemalt tutvustatud kirjakeele ajaloo, jälgitud sõnaraamatutes kehtestatud norme ja J. Raviku keeleuuenemiselikke ettepanekuid.

Kõigepealt antakse teos ülevaade kirjakeele olukorrast käesoleva sajandi esimesel poolel. Järgnevalt tutvustatakse lühidalt H. Alle elu ja loomingu ning elasi analüüsivad konkreetselt kirjainiku keelearevitust. Käsitatakse eraldi häälikulisi ja orto- graafilisi, morfoloogilisi, süntaktilisi ja sõnavaralisi erijooni autori loominguks.

Sissejuhatus.

1. Kirjakeele üldisest olukorrast.

Käesoleva sajandi algul oli eesti kirjakeel veel normeerimata. Ei olnud ühtlast ortograafiat ega järjekindlaid ja väljakujunenud grammatikavorme. Sajandi esimesel veerandil puudus ka täpsel ja piiritletud tähe-
dusega rõnavara. Sellepärast ongi 20. saj. algul alanud kirjakeele fikseerimis- ja normeerimistööd väga suur tähtsus.

Keelikorraldustöö esimene, organi-
seerimisjärk algas juba 1906. a., kui Täl-
linnas asutati Eesti maa Rahvahariduse
Selts (E R S). Nimetatud seltsi kirjandus-
osakonna koosolekuid asutati ka keele-
kümneri, eriti juhiti tähelepantu kirja-
keele ortograafia täiustlusele.

Enimeseks sammuks kellekõni-
miste korraldamisel oli J. V. Veski kirjutas
„Üliskutse Eesti kule sõnade korraldamise
asjus“. Põhiülesandeks loeti selles ar-
tikelis kulematerjali korraldamist, läbi-
töötamist ja täpsustamist. Üliskutses
märgiti, et eesti kules puuduvad sõ-
nad terve rea mõistete väljendamiseks.
Eninevate lünkade kõrvaldamiseks soo-
vitati tarvitada järgmisi vahendeid:
1) kirjanduses esinenud oskussõnade kogu-
mist ja selekteerimist, 2) sõnade loomist
kules leiduva materjali alusel, 3) uuus-
tusse vajunud sõnade elustamist, 4) murde-
sõnade tarvituselevõtmist.

1907. a. sügisel asutati Tartus
Eesti Kirjanduse Selts (EKS), milles moo-
dustati 10- liikmeline kirjaviisikomisjon
(hilisem kuletoimkond).

Järgajärjekam tegevus kirjakeele
korraldamises algas 1908. a., kui EKS-i
kirjandusosakond ja EKS-i kuletoimkond
hakkasid organiseerima seltsidevahelisi
koosolekuid, kulekonverentse.

I kulekonverents toimus

1908. a. Tapaal, kus võeti vastu peamiselt kirjakule häälikulist külge normeerivad otsused (hea ~ hää jt.).

II kulekonverents tuli kokku

1909. a. Tartus. Seal määrati kindlaks rida ühniküsimusi ortograafia alal (naine, päev, samblad jt.).

III konverents oli 1910. a. Tallinnas.

Siin läks J. Harikul korda oma inimkõhti läbi suuda (nõu, metri jt.).

IV kaks seltni ühine koosolek

peeti 1911. a. Tartus. Koosoleku päevakorral võeti normeerimist vajavaid küsimusi nii õigekirjutuse kui õigekulbruse alalt.

Neljanda kokkutulekuga lõppesid seltsidevahelised küllalised nõupidamised. J. V. Veski koostas kulekonverentside otsused ja avaldas 1912. a. brošüüri „Eesti kirjakule reeglid“. Selle reeglistikuga pääses praktikas se töö, mida 1906. a. alates tehti E. K. S.-i kirjandusosakonnas, 1907. a. E. K. S.-i kuletoim-

konnas ja 1908. - 1911. aastani ühtsil keelekoosolekuid.

Vajadus üldarusaadava täpse kirjaliku suhtlemisvahendi järele tingis nõude fikseerida kirjaküele ühtsed normid ja arenemissuunad. See sai teoks enimse eesti ortograafiasõnaraamatu „Eesti keele õigekirjutuse- sõnaraamat“ trükiti ilmunisega 1918. a. Väski kirjutas mainitud sõnaraamatule ümbrõna, kus ta entas ka tähtsamad keelevuegliid.

Kirjaküele normeerimise kõrväl oli vaadeldava ajajärqu ülesandeks ka kirjaküele täiustamine, tema sõnavara rikastamine. Sajandi enimse kümrendiga jõudnid lõpule eadikaalsenaad ettepanekuid kirjaküele ortograafiasüsteemi muutmisks. Lähtuti põhimõttest: kirjavüis olgu võimalikult häälduspärase.

Viimaselt kaldus avaliktuse tähelepanu üha enam kirjaküele arendamise üldpõhimõtetele, vormistike ja sõnavara täiendamise meetoditele.

1905. a. ilmus kirjandusliku ühmituse „Noor-Eesti“ I album. Muude artiklite hulgas ilmus selle ka J. Hariku kirjutis „Eesti kirjakeele täiendamise abinõudest“. Siin kritiseeris autor rea ettepanekuid keele rikastamiseks. Need olid: 1) rikastada uute tulutiste kaudu, 2) laenata muuretest, 3) soome keelest, 4) võtta tarvitusele rahvusvahelisi sõnu.

Hariku keelealane tegevus sai eriti intensiivseks 1912. aastast alates. Sellest ajast peale hakkas ta oma eesti keele reformimise taotlusi nimetama „kulemuenduseks“. Oma keelekorralduslikku ja -arenduslikku laadi tegevuses juhindus Harik kolmest põhimõttest: rahvuslik omapära, otstarbekus ja estetiilisus. Edasine kulemuenduslikus tegevus langis ta aga nigavale subjektivismi, hakates esile tõstma esteetilisuse printsiipi.

Seega olid J. Hariku tegevusest läbi põimunud keele arenemist pi-

durdavaad ja seda soodustavaad tegurid, nii et tema jõupingutused olid osalt väärasuunalised, teie kindlale arenemissuunale kahjulikud, osalt aga vajalikud ja kasutavad.

1917. a. revolutsioon mõjus kulemendusele hoogustavalt. Pärast 1915. aastat „Noor-Eesti“ albumid enam ei ilmunud. Selle asemele tekkis aga „Siuru“-ühendus, kus viljeldi äärmusni minevat uuenduslikku kult. Sel ajal arenes kulemendus üldse oma äärmiste võimalusteni ja levis kurnis laialdaselt kuni 1925. aastani.

Kolmekümnendatel aastatel hakkas kulemendus üldiselt taanduma, kuigi mõningad uuenduslikud vormid püüdnud veel kauem ja osaneid on jäänud tarvitusele tänapäevani.

Leos J. V. Vesi tegevusega ja „Eesti õigekuluse-sõnaraamatu“ I köite ilmumisega 1925. a. ja II köite ilmumisega 1930. a. hakkas kirjakeel üha rohkem

normaliseeruma ja ühtlustuma, keelmuendus vaibub. Kirjakeele ühtlustamisele aitas mõnel määral kaasa ka E. Muugi „Väike õigekirjalus-õnaraamat“, mis ilmus 1933.a. ja oli ainuks arvestatavaks õnaraamatuks kuni 1953.a.

2. A. Alle elu ja tegevus.

Nagu juba eesõnas mainitud, on käesoleva töö ülesandeks jälgida x saj. I poole kirjakeele kajastumist ühe selle perioodi luuletaja ja teravama satiiriku A. Alle loomingus.

Järgnevalt antakse ülevaade kirjaniku elust ja tegevusest.

August Alle sündis 31. aug. 1890.a. Viljandis. Kirjaniku isa töötas kivicaidurina, ema aga käis juhuslikel põllutsöödel. Perikond elas võrdlemisi kitsalt ja seega ei mõõdunud tulevase luuletaja lapseõlv eriti helgetest tingimustest. Poisil tuli juba 7- või 8-aastasena hakata külaodes karjas käima. Peremeeste piures teenimine aitas Alle juba varast lapseõlvest peale karmi eluga vastamisi.

ka hariduse saamisel pidli kirjanik raskustega võitlema. Kolm aastat õppis ta Viljandi apostliku õigeusu kihelkonnakoolis, kus ta eriti silma paistis oma heade kirjatööde ja joonistustega. Lõpuks jäi poisil kool lõpetamata, sest ta pidli kodus ravima oma külmarõetud jalgu.

1902. a. kolisid kirjaniku vanemad Narva. Siin kasvas Alle huvi raamatute vastu üha enam. Kuid ka Narvas elas perekond endiselt rahanappuses.

1905. a. läks nooruk ketuspoisiks Kreenholmi Manufaktuuri, kuid juba aasta pärast lahkus ta sealt, et jätkata õpinguid. Nüüd on noormus mõnda aega kiviraidurist isa abilise. Lõpuks nundab ta kõigi raskuste kiirde siiski sooritada eksternina aptukriõpilase eksami ja 1909. a. kevadel lahkus tulevane sulamees isakodust. Ta saab töökoha Almani staniitsasse (praegune Lubaani oblast).

Järgmise aasta algul läheb Alde apteekri-
õpilaseks Simbirskisse (praeguse Ulyanovsk).
Kirjanduslike kalduvustega noormees aga
ei huvitanud proviisoriks-saamine.

Kiirega kui tal avanes võimalus abi-
da koduõpetaja kohale Vilnos, jättis
ta maha „lasteina köögi“. Seal val-
mistus Alde küpsuseksamiks, kuid
tal ei õnnestunud seda sooritada.

Noormes jätkab õpetajaametit, samas
puutub ta kokku kohalike kujuta-
vate kunstnikega ja õpib ka ise üsna
innukalt maalikunsti. Alde lemmik-
kirjanikeks said neil aegadel vene kir-
janduse suurmeisterid Puškin, Durnovtsov,
Nekrasov, samuti poola kirjanduse
klassikud Mickiewicz, Slowacki jt.

1915. a. aprillis sooritab Alde
Oryolis troonipärija Aleksei nimelise
poeglaste gümnaasiumi juures küpsus-
eksamid. Samal aastal astub kirja-
nik Sarsatovi ülikooli arhitektu-
r-konda. 1918. a. sügisel lahkeb ta
Sarsatovist meditsiinilist fakulteti

lõpetamata. 1919. a. alates pühendub
alle kirjjanikukutsale. Kõrgema harii-
duse lõpetamiseks saab kirjaneks aruda
allus 1934. a., mil ta veel korol im-
matrikuleeritakse. Alle lõpetab üli-
kooli 1937. a. äigusteadlasena.

Alle loominguiline tee al-
gas kehvulistis apiloolistes tingimustes,
hõlmavad ju alle esimesed väärsikat-
stused Stolõpini reaktsiooni aastaid.
See oli periood, mida Gorki iseloo-
mudas kui „vastutustundetu mõtte
täieliku omaroli“ aega, kus paljuüli-
tatud kirjaneke „loominguvabadus“
leidis oma väljenduse „kõigi lääne
kodanluse konservatiivsete iselude propa-
gerimises“. Eesti oli nlliseks läänel-
es lõmitavaks rühmituseks „Noor-Eesti“
ja pärast selle lagunemist „Siuru“.

Alle hakkas esimesi kirjjan-
duslikke katkutsi tegema Vilnos ja
Saraatovis.

¹ M. Gorki, Kirjandusest. Tallinn 1960, lk. 690.

Ta esimene trükivärvi näinud värskatsetus „dumehelbed“ ilmus 1911. a. kirjanduslikus väljaandes „Oma maa“ I. Tema varasemad värvid kannavad mitmete „Noor-Eesti“ väljaannete estetiismi, aga ilmselt ka vere sümbolistidelt ammutatud esikujude jälgi. Sel ajal on Alle tutvunud vene klassikalise kirjandusega, samuti poola sõnameistritega. Mõni aeg hiljem sattus noor kirjanik aga vere sümbolistide mõju alla. „Vene sümbolistide suurmeisterid, nagu Bryusov, Blok, Balmont etc.“ ütleb Alle ise „Lillas elevandis“, „on algusest kahtlemata sigavalt riivand Eesti noorema põlvkonna häärikute alles ilmutatavaks kujunevat elu- ja kunstisuhtumist... Ka ennast ei loe ma senisest erandiks.“¹

Noor Alle teeb katset tõlkida ka poola autoreist Eesti keelde.

¹ A. Alle, Lilla elevand, Tartu 1923, lk. 82.

Tema varasematest luuletustest on kõige silmapaistvaimaks saanud aga 1916. a. ajalehes „Uudekt“ ilmunud „Eesti pastoraal“.

Vilno ja Läätsa periood tähistab Alle luuletajateel esimesi ja mõneti veel ebaküpseid samme. Luuletaja võtab eeskätt vastu uusi muljeid, ammatab elukogemusi, avardab silmaringi, omandab haridust.

Teise perioodi Alle loomingu moodustab „Siuru“-tükkimise järgimine. 1918. a. debüteerib ta väerikoguga „Üksinduse saartele“. Siin on ta kunstiliselt juba võrdlemisi küps autor, kuigi on veel märgata „Siuru“-tükkimise ideoloogilist mõju autorile.

Nimetatud tükkimise liikmed olid suure reklaami ja väikekoollaste epatseerimisega saavutanud üldöö kõmulise kuulsuse. Ilmselt matkisin nad mitmeti maailmasõjapäevil esilekerkinud vere boheemlaste tükkimise ringi kujutlusi endid mingite ultrarevolutsiooniliste

vaimusuurustena, kellele kõik on lubatud.

Murrang Alle loomingus toimub juba enne 20-ndaid aastaid. 1919. avaldas kirjjanik oma „Lilla elevari“ ning estoonlyaste poolt kantakse ette tema allegooriline müüt „Targad neitsid“, kus boheemkonna rühitud askelused ja poseerivad enesepitamised tükkideks kuulutatakse.

1921. a. alates kuulub Alle kuukirja „Murrang“ kaastöölise pere. Oma avaartiklis rõhutas „Murrang“, et kirjanduskunstile tõekspidamiste suhtes tahab ajakiri jätta autoritele võimalikult avarad piirid.

Selles ajakirjas ilmuvad Alle luuletused, kus ta lähem ründab nii kokku cesti kodanlusega („Eesti päev“, „Publikumile“, „Kariidai“). Kolmandat luuletust võib õigusega pidada vaeeldava ajajärgu ja ka edaspidise loomingu moodovi.

„Mina, Jaani ja Malle
poeg August Alle,
mollusk maakera kamaraal,
ent julma aja vääraval
olen karistai, kes tulivulega
mürgib üles te nurgatud teod,
rahaahned ravased peod!”

Olukorra parandemist ei looda autor
mitte kodanluselt, vaid siin seisab
Alle juba kindlalt töörahva poolul.

„Muvorangu” ilmuvad ka
luulitaja esimesed poeemid, nagu „dail
kleidist helennisest ja roosast selikust”.

1921. a. sügisel ühines grupp
kirjanikke „Tärapita”-ühendituseks, kes
lakkas välja andma samanimelist aja-
kirja. Arutatud ajakirja aktiivsemate
kaastööliste hulka kuulus ka Alle.

„Tärapita” ilmuvad peamiselt Alle
epigrammid, mis naeravad ara-
meelt välja kodanluse abderiite.

1921. a. ilmub luulitajal
teine värsikogu „Carmina barbata”.

Ühelt poolt tähistab see teos autori pöördumist ühiskondlikult palju aktiivsemale positsioonile. Teisest küljest kajastub aga ka tema värsikogus langusluulele omase subjektivism. Tuglas tõstis „Carmina bar-bata“ 1921. a. ilmunud luuletuskogu-le eririnda.

1920. a. lõpul ja 1921. a. algul lootab Alles „Postimehe“ kirjandusosa-konna juhatajana. Sel ajal aval-dab ta rohkesti artikleid kunstiküsimuste kohta.

1923. a. ilmub Alles folje-tonide kogu „dilla elevant“. Üldiselt vaibub kirjaniku loominguline tegevus kahekümnerdate aastate keskpaiku.

Aastatel 1929-1933 avaldab ta ajalehe joonealustes 33 kirjutist. See-ga on Alles neil aastatel väga vilja-kas publitsistika alal.

1930. a. pärineb Allelt jälle trükkel luuletusi. Samal aastal avaldatakse trükkis ka tema uus

võrsikogu „Ühmitlained“, mida on
on iseloomustatud kui nūgava pessimis-
mi raamatut. Siin on 1930. aastast
ainult 16 luuletust (trüklis „Lõrnuud veed,
„Tunult tuel“), kõik ülejäänud on pärit
20-ndate aastate algupoolelt.

30-ndate aastate algul elav-
neb kille kirjanduslik tegevus jälle. Te-
ma luuletusi iseloomustab nūud terav
fasismivastane tendents. Kodarliku korra
kukutamist töölisklassi poolt toetas
kille riicelt.

Suure Isamaasõja ajal al-
gas kirjaniiku loomingu uus periood.
Luuletaja kirjutab suure hulga teravaid
fasismivastaseid epigrame, ta nõu-
kogude inimesi võitlusele õhutavad
raskesolulised värnid muutuvad ak-
tiivseks võitlusluuleks. Kille sõjaegsed
värnid on üheks osaks sellist võitlust,
mida intelligentri parimaad esindajad
pidasid koos kogu rahvaga fasistliku
rõõv-imperialismi vastu, inimkonna
vabertamise eest.

Sõjajärgsel perioodil töötab
Alle jällegi mitmeil vastutavail ameti-
kohtadel. Oma peamine tähelepanu kes-
kendab ta ideoloogilisele kamatustööle
meie kirjaniike hulgas. Seetõttu pole
tema kirjanduslik looming sõjajärg-
seil aastail kuigi rikkalik. Kirjanik
jääb siiski elu lõpuni tuliusks farismi-
vastaseks ja raku eest võitlejaks.

Viimases, 1950. a. kirjutatud
epigrammide sarjas väljendub luuletaja
kindel teadmine, et rahvaste rahuliku-
mine sunnib sõjaõhutamajaid „seccumit
nõuti, mis neljajalgsegi upitab püsti”.

August Alle suri 8. juulil
1952. a. enne südamehaiguse tagajärjel.

¹ Eespooltoodud lühike ülevaade A. Alle
elust ja loomingust on koostatud kirja-
niku lühimonoograafia põhjal (R. Parve,
A. Alle. Kokkuvõtte elust ja tegevusest. Tallinn 1960).

I. Häälikuline ja ortograafiline külg A. Alle loomingu.

Häälikulistest ja ortograafilistest kõikumustest olid eelmise sajandi parandina keelekorraldustöö esmasteks objektideks:

- 1) ä ja ea, õ ja õl tarvitamine,
- 2) kõrgete vokaalide kühnus konsonandi väljalangemisel tekkinud diptongis (tua ~ toa),
- 3) sõnaalguline h,
- 4) mitmesugused üksiksugad vokalismist ja konsonantismist,
- 5) vöörsõnade ortograafia,
- 6) vöörnimede ortograafia,
- 7) kokku- ja lahkukirjutamine.

Samade küsimuste puhul oli kõikumusi ka käsitatava kirjani keele-

tarvitus.

Järgnevalt vaadeldaksegi es-
poolt oodud nähtuste märkimist kõne-
alusel autoril.

1. Vokaalid.

ää ~ ea

Kuulekonverentridel struktuuri
kanitada hea, pea, seadma, seal, teal.
1918.a. ilmunud „Eesti keele õigekirjutuse-õnara-
raamatus“ on lubatud kanitada ka
ää-lixi paralleelvoone¹.

Oma luuletustes ja epigram-
mides kanitab Albe järgikindlalt ää-lixi
voome.

Pääs Inimespojal oli oxarpärg (l's 1918, lk. 19)
...hääd jumalast juhtigu sõitu (P 1916, nr. 165)
See veri tulgu meie ja me laste
pääle (l's 1918, lk. 31)

¹ Eesti keele õigekirjutuse-õnaraamatus.

Tallinn 1918, lk. 5. (E Õ K P)

- Sääl teevitavad luiged saate randa
(ÜP 1918, lk. 40)
- ...pää toetub vastu külma akna klaasi
(ÜP 1918, lk. 44)
- ...ent kihab kaldapääle (CB 1921, lk. 21)
- Sääl ju jutustavad tulleid (UL 1930, lk. 53)
- ...on säädind harud (UL 1930, lk. 38)
- Hääd sõnad surevad huultel
(L 1930, nr. 3)
- ...pää viiab selga (LL 1934, lk. 25)
- Säält kauguni igatseb hüüd (LL 1934, lk. 27)
- ...küllil hääst ei kurgast aimu
(L 1939, nr. 5)
- Kitkub karvu pääst (LL, 1943, nr. 34)

Oma kõlgetonides ja publitseritikas pole autor aga sugugi nii järjekindlalt pikka vokaali kasutanud.

Üldine keelitarvitus esineb
sajandi alguaastail võrdelt sõnakujudel
pea ~ pää, hea ~ hää, peale ~ pääle,
seal ~ sääl.

Ki kirjutab kllle nime-
tatuol sõnad sajandi algul pika vokaaliga

pää, hää, pääl, säält.

... et kustumud piibulegi ei mätkarud
tulol pääle panna (LM 1907, nr. 27)
... siis tõstis ta käe silmade pääle
(LM 1907, nr. 27)

... ta lootis, et säält noor neiu tuleb
(LM 1907, nr. 27)

Kui hää on kõik loodures (LM 1907, nr. 27)
... laskuvad amad kõhuland pääol
ühetein lähedale vajuda (LM 1907, nr. 27)

1909. a. alates hakkasid üldises keelitarvituses väikest ülevõtet omardanama ea-linel vormid sõnadest hea, pea, peal, kaal, kuigi 1918. a. sõnaraamatus on paralleelselt mõlemad kirjud lubatud.

Alul aga kehtib neis sõnades endiselt pikk vokaal.

Futurism sündis säält (Od 1919, nr. 6)

... laulab suvest pääle kõik omaid hiilgaariaid (Od 1919, nr. 1)

Johannes Lempi laseb enesl elu.

hääna maitrda (Ol 1919, nr. 1)

... aitas pääd püsti ja mehelelt
allus hoisa (L 1923, nr. 3)

... kui sääl juttu poleks pardo-
rist (N 1930, nr. 27)

1930. a. esineb autoril antud sõnades
pika vokaali kõrval vahel ka diftong.

Sellus puristavas peas oli midagi
vahupealist heatahtliku hülge ja vi-
hase merelõvi vahel (P 1930, nr. 164)

... peale risti on meie svenuaeda-
del väga harva leida (P 1930, nr. 156)

Enamasti kasutab ta nimetatud voeme
aga hiljemgi pika vokaaliga.

... vist vanast hääst ajast meelde
jäänud (N 1931, nr. 65)

... ja pääd pöördes silmasin oma
lähedal talda ääres (Ol 1930, nr. 2)

Nagu eespooltoodud näide-
test selgub, elistab ille sõnades pea,
hea, peal, seal pika vokaaliga sõna-
kujuisid. Oma kuulitustes peab ta sel-
lest põhimõttest kuni lõpuni jätkesind-

lalt kinni ja proosaski on ta ainult mõnel üksikul juhul pika vokaali tõttu kaotanud dihtongilisi vorme. Selles on võib-olla ka nooreestlaste mõju, kes soovitanud pää, hää jne., või on mainitud nähtus tingitud murdest¹.

Kui Alle üldiselt armastab pika vokaaliga sõnu, siis sõna seadma on ta juba sajandi algul dihtongiga kirjutanud.

... ja hakkas riide kortsusid
seadima (KM 1907, nr. 27)

Ka sõna pääsema on veel 20. saj. algul kehvusest tarvitusest olnud: pääsema, peasema. 1908. a. I keelekonverentsil fikseeriti ainuõigeks pikavokaalne kirjutusviis (pääsema).

Õige sõnavormi võib leida ka Allest.

... kes pääsnuh vene kotka tiiva alt
dembitu kilbi varju (Ta 1922, nr. 6)

¹ S. Tanning, Mulgi murretekstid. Tallinn 1961, lk. 29. (S. Tanning, Mulgi murret.).

õõ ~ õe.

Elmise rõnarühmaga paral-
lelset cada kulges õõ-liste sõnade mär-
kimine kirjakeeles. Sajandivahetusel
tarvitati nii õõ-lini kui ka õe-lini
vormi. Järgnevatil aastail laieneb
järjest enam diftongiliste kujude kasu-
tamine.

I keelekonverentsi otsus 1908.a.
ühthustas õõ kirjutamise ka varem
vaieldavates sõnades (cõõm, võõras,
mõõt, nõõsas). Enne seda reeglil
on alle nimetatud sõnad kirjuta-
nud õe-linilt.

...millega õige oma tütarit võerustada
(LM 1907, nr. 27)

...aga kõik oli tal täna nii kui
võeras (LM 1907, nr. 27)

Kiljem autoril õe-lini sõnu si
leida.

Kõrged vokaalid konsonandi
väljalangemisel tekkinud dihtongid.

Käesoleva sajandi algul oli vokaalide madaldumine konsonandi kas tagajärjel juba võõrlemisi kindlalt sisse juurdunud. Selle kõrval aga ennes siiski veel madaldumata vokaalide tarvitamist.

Allul enneb viimasel sajandi algul.

"Amarus laotas oma tiivanid ka
tuas laiemale ja kattis teeret
tuaxest õrva linikuga (LH 1907, nr. 26)
... omaxuetuud alusega, musta ja-
kiga ja pika juurepatriga (LH 1907, nr. 27)
... oma päid nende majale tuetades
(LH 1907, nr. 27)

Nõnda se piab ka olema (LH 1907, nr. 26)
... kust airult mõned riiad ilma
paistnivad (LH 1907, nr. 27)

... ja jäi sinna piatama (LH 1907, nr. 27)

Pärast 1907. aastat kirjandikul selliseid dihtonge enam ei enine.

ai ~ ae , äi ~ äe .

Sajandi algul esinesid parallelselt laine ~ laene , naine ~ naene .
I keelekonverentsil võeti vastu otsus kirjutada luine , maine , vaene , lainama ,
otusele aga ei jõutud naine ~ naene
ja laine ~ laene suhtes. Samuti ei
jõutud II keelekonverentsil kokku-
leppelle üksimuses, kas kirjutada aed ,
aia , aeda või aist , aia , aida¹ .
„Eesti keele õigekirjutuse- sõnaraamat“ an-
nab paralleelselt vormid aist ja aed ,
sõnakujuksid laene , naene , paenduma peab
sõnaraamat aga ebasovitavaks² .

Järgnevalt nimetatud sõnade
märkimisest tlll.

Alles keeletarvituses tõrkab
silma, et enne sõnaraamatu ilmumist
kasutab ta laene ja naene .

¹ E. Ahven , Eesti kirjakeele arenemine aastail
1900-1917. Tallinn 1958, lk. 72. (E. Ahven, E. kirjakeele arend.).

² EÕKS, lk. 48, 69.

... naene kuulatas (LdM 1907, nr. 26)
... millega naesterahvas elu tea-
tavatel silmapilkudel (LdM 1907, nr. 26)
... kui olexs Mooses muutnud laered
vereks (P 1916, nr. 188)

Pärast 1918. aastat tarvitab ta rohkem
ai - diiftongi: laine, naine.

Alhasti ringutavad naised tuuli-
kutena oma luiseist kuivanud
kärivarsi (Od 1919, nr. 2)

... on harilikult naised keelepeksi
publikum (LdL 1925, lk. 22)

... laine veereb lainel peri (ÜS 1918, lk. 56)

Sõnas paendumine jääb kirjanikul aga
ae - diiftong endiselt püsima.

... mis on nii haruldaselt paendum
(L 1924, nr. 10)

... kusambena paendum tore si-
luetti (Ud 1930, lk. 52)

Samuti kirjutab ta aeva, kuigi EÖk I
esitab selle sõna ai - diiftongiga¹.

1933. a. on Mungi sõna -

¹ EÖk I, lk. 2.

raamatus lubatud veel paralleelselt
aed ~ aid¹.

Lõnas aed kasutab kllle järje-
kindlalt ai-diifongi.

Lõnuu aida nähti tihti kahte va-
nakest murena (Kll 1907, nr. 27)

Lõnuuaid lainetab tules kui meri
(ÜP 1918, lk. 52)

Aida poetet leivapurule (Kl 1934, lk. 25)

Kujutemata oli sapindli
paaril enimel aastakümnel ka sõna
päev ja selle vormide kirjutamine.
Üldiselt oli nimetatud sõna kirjakeeles fik-
seerunud äe-diifongiga, kuid samast sõ-
nast tarvitatud ei-mitmuse vormides esines
kirjakeeles üldiselt äi-diifong. Ortograa-
fiasõnaraamatus kehtestati vorm päevi².

Kllle keletarvituses võib
aga äi-diifongi märgata ka pärast

¹ E. Muuk, Väike õigekeelsus-sõnaraamat. (VÕS)

Tartu 1933, lk. 88, 89.

² EÕkP, lk. 94.

1918. a. sõnaraamatu ilmumist.

Ja meie päivil (P 1920, nr. 326)

Veebruarikuu keskpäivil pööras (Cd, 1919, nr. 1)

... kõik mõnud unud päivil helgil
(Ü P 1918, lk. 15)

... päivitand kui maurid (Ü P 1918, lk. 5)

Üksikjuhtumeid

vokalismi alalt.

Käesoleva rajandi esimestel aastakümnetel oli kirjakeeles vokalismi-
-alaseid kõikumini ka üknkrõnades. Ürik-
nähtused puudutavad kõigepealt murdelisi
ja rahvakeelseid sõnavorme.

Selliseid murdelisi sõna-
kujusid võib ümra rohkemti ka Allel
leida. Nii kirjutab autor herra, per-
gament pro härä, pärgament, peris
pro päris.

Herra välisminister (P 1920, nr. 302)

... nii saartel herramees, kespiirvab vassi
(L K 1925, lk. 16)

... kes oma näonaha kollase perga-
meneli (CB 1921, lk. 33)

On mõned peris kenasti korda-
lâind arjad graafika alal
(P 1921, nr. 30)

" kulekonverentil võeti vastu otsus kirj-
jutada h: herra¹, E Õk I andis paral-
leelselt härva ~ herra, kusjuures soovi-
tavamaks sõnakujuks peeti härva².

1918. a. sõnaraamatus olid fikseeritud
juba vormid päris, pärgament³:

Murdepäraselt on ille
tarvitanud vorme eila, väha.

Eila teelt noore paju murdis

(VP 1915, nr. 7/8)

... eila ostetuid vaatlema orjasi

(VP 1915, nr. 7/8)

... selleks pisar on palju ja pisar

— liig väha (VP 1915, nr. 7/8)

¹ E. Ahven, E. kirjak, aren., lk. 73.

² E Õk I, lk. 11, 13.

³ Sealasmas, lk. 95.

1918. a. ortograafia- sõnaraamat fikse-
ris eile, vähe¹.

Sõnaraamatu norme on arves-
tanud ka käsitlitan autor. Nii kir-
jutab ta juba 1918. aastal.

...kus preester jälaga tal eile viru-
tas (ÜP 1918, lk. 11)

Turves teas sõnavormides
on aga kllle sõnaraamatus kehtesta-
tud normidest mööda läinud. Nii
enneb tal rohkesti murdelise tüvevo-
kaaliga sõnu.

dumel vastsed verelillid (CB 1921, lk. 90)
cätid ja partlid riputaks pavel
(ÜP 1918, lk. 6)

...mitut mooslu maalida
(VM 1923, nr. 229)

...uni vägisi mul sulub nlmalaust
(Od 1919, nr. 5)

...ülevel nende kohal magas nende
tütar (KM 1907, nr. 27)

häärboor olevat küll (N 1930, nr. 22)

¹ E ÕkP, lk. 6, 145.

... kultuurijänu kustutama

(N 1931, nr. 102)

... rahvamuiinasjitu lõime ja hõn-
guqa põimatuol stroofe (d 1936, nr. 7)

... jumala võimule pinnaks silmas
(Ü P 1918, lk. 13)

... kurri see sajatuhandani po-
le kasvunud (P 1921, nr. 2)

1918. a. sõnaraamatus on eespooltoodud
sõnad fikseeritud: häärber ~ herber,
janu, lilled, moodi ~ moodu,
partlad, põimima, üleva.

Järgnevalt Alla loomin-
gust rida rahvakeelseid ja muudelisivor-
me, mis erinevad sõnaraamatus esi-
tatud noemidest.

Tuul põhjast koob taevatelgil
(Ü P 1918, lk. 59)

... sest täna ei taktnud mingi
töö tema käes ännestada
(Kd 1907, nr. 26)

... kumeralle puusillale lähines
(Od 1919, nr. 3/4)

... igavesti rohilisel kaldal

(Od 1919, nr. 3/4)

... kolm ööd järgimööda (Od 1919, nr. 2)

Millise glitseriiniga on maalit

(P 1920, nr. 293)

... kulunud fraase kui papogoi la-
terdaad (CB 1921, lk. 77)

... kogu aeg oli edesi kestnud

(L 1923, nr. 3)

... nii kui tapluse algel (ÜP 1918, lk. 31)

... lähemalt ja täpsamalt fikse-
rida (D 1930, nr. 156)

... see pääjagu liikineb (LR 1934, lk. 66)

... käse juht tub vähikäike (Tä 1938, nr. 3)

... tõuseb külmanud laipade vall

(Pu 1942, nr. 10)

Muudeline on ka -uu- sõnas

kruvima.

Mis võib olla kord pinguli kui
üles kruuvit terameetku (P 1920, nr. 293)

lakti kruuvind kõik osutustööpad

(CB 1921, lk. 53)

ja päiksepalli alla kruuvind

päevavaht (LH 1925, lk. 11)

Sõnad au, nõu kirjutati sajandi algul veel erandlikult kahe u-ga. 1908. a. keelekonverentsil otsustati kirjutada sõnaos au, nõu diiftongi järelkomponent ühe tähega¹. Üldises kirjakeeles olid 1914. aastaks sõnaos au, nõu vormid ning tuletusel põhiliselt alitunud diiftongide märkimise reeglile.

1907. a. võis kelle tarvituses kohata auu, nõuu-kuju

lisi vorme. Nüüd oli ju asja rääkida ja nõuu pidada (LM 1907, nr. 27) Hiljem tal selliseid vorme enam ei ole.

1918. a. ilmusid „Eesti noorsoo kalendris 1918/1919” nooritas Arvik y pro ü. 1920. a. avaldas ta trükiti eraldi brošüüri, kus käitles y ~ ü - küsimust². Nimetatud bro -

¹ J. V. Verki, Eesti kirjakeele reeglid. Keelhiisid. Tallinn 1958, lk. 24.

² J. Arvik, Kas ü või y? Tartu 1920, lk. 38.

šüüriga pääses küsimus laiemate rahva-
hulkaale kätte, leides nii poolstamist
kui ka vastuväiteid.

Seda keeleuenduslikku vor-
mi vokalismi alal hakkab ille ka-
sutama 1921. a. ajakirjas „Tänapäev“.

... kysimust ynber (Ta 1921, nr. 2)

... nyyd maadlevad (Ta 1921, nr. 2)

... nii nyndis see (Ta 1922, nr. 6)

1922. a. aga loobub autor peagi
y tarvitamisest.

... kovalikult nõveroles (LST 1922, nr. 34)

Teise keeleuendusliku vor-
mina võib 20-ndatel aastatel ille
loomingus märgata vv kasutamist
sõnaosles juua, lööa, kauem, põues,
õues jne.

vv-d hakkasid tarvita-
ma „Siuru“ luuletajad (Adson, Nima-
puru jt.) 1917. a. „Siuru“ I albumis.
J. Ravik peab vv-d tarbetuks ja
kõige enamaks keeleuenduslikuks

voemiks¹.

Alle hakkab vv-d tarvita-
ma 1921. a. Eriti oltralt leidub seda
tema 1921. a. ilmunud luuletuskogu-
des „Carmina barbata“ ja „Üksinduse
saartele“ (I trükk 1918. a.).

Eool naboriiki ühe eesli lõvva-
kuu eest (CB 1921, lk. 62)

...ning harrvad annavad oma
kummed (CB 1921, lk. 36)

...lõvvakse kirstuselle kõrva pääle
(CB 1921, lk. 36)

...et lõvva mõne ilendava kete
(LK 1925, lk. 32)

...lõvvan havi (LK 1925, lk. 33)

...rai hingeks kurves meel
(LK 1925, lk. 10)

Nimetatud asendis esineb vv ka 1930. a.
ilmunud luuletuskogus „Ummiklained“.

Lakratanid cascade ravvaal,

¹ J. Arvik, Õigekeluse ja keeleuueenduse
põhimõtted. Tartu 1924, lk. 54
(J. Arvik, Õigekeluse põhim.).

...ragisesid kilbi lavvad (Ud 1930, lk. 59)
Ka 1934. a. tarvitab ta kõnealust
vormi. Eriti leidub seda nimetatud
aartal ilmunud värsikogus „Karmid
rütmid“.

Ehk küll nukrus maja õvve (Ld 1934, lk. 39)

...ja lasb uvvesti nelja (Ld 1934, lk. 25)

...siiski põvven pentreb muinasjutt

...püsti lõvven krae (Ld 1934, lk. 16)

Pärast 1934. a. loobub alle keeleuendus-
liku vv tarvitamisest ja siirdub nor-
maalsele kirjakeelele tagasi.

2. Konsonandid.

Lõnaalguline h.

Sajandivahetusel oli kõikevõrre sõnaalgulise h kirjutamisel väga suur ja see ei kadunud enne „Eesti keele õigekirjutuse sõnaraamatu“ ilmnemist, mis määras lõplikult kindlaks h-lised ja h-ta sõnad¹.

Samasugust kõikevõrre h kasutamisel sõna algul võib märgata alle keelepruugis. Osa sõnu, mis hiljem fikseeriti h-listena, on vaadeldaval autoril ilma h-ta ja vastupididi.

Tuul võlvialustes hulub

(ÜP 1918, lk. 3)

...maad, metsa ja hallika vett

(P 1916, nr. 155)

...murehämblis riinas tundeid

muljub (N-E IV 1912, lk. 15)

¹ EÖk I, lk. 8-14.

- ...üle halasti põllu (P 1916, nr. 155)
- ...üks läbi udu kundab (P 1916, nr. 165)
- ...nii üpris ärdalt (ÜS 1918, lk. 74)
- ...kui tuulamatu nime, haganaid
ja teri (ÜS 1918, lk. 27)
- ...tal üle otsa habe õres (ÜS 1918 lk. 27)

Lamas kirjutas ta 1918. aastal

- ...maad, metsa ja allika veti
(ÜS 1918, lk. 29)

Ka 30-ndatel aastatel pole sõnaalgulisel h-l luuletaja värsisoles veel kindlat kohta.

Ja alasti õunapuud vehklevad
ägedalt (Ud 1930, lk. 37)

Lügis~~ä~~mblik härmaniidi (Ld 1934, lk. 9)

- ...unt luuven helevest mu hinge-
puuri (Ud 1930, lk. 37)

Lamuti juhustlik on sõnaalgulise h
tähtsustamine proosas.

Aga mehe nõgu, hakilisest hing-
gelisest liigutusest mundetult (Ld 1907, nr. 27)

- ...ämaruse varem vend pimedus (Ld 1907, nr. 27)

Glämarik kui ämblik reab nurgas
niiti (Od 1919, nr. 5)

Minul eneslgi kippus meel ärdaks
(P 1920, nr. 302)

Enne kunstialbumi väljaarandmise
kynimuse harutuselavõtmist (Ta 1921/11.1)

Romaani tegevustik arqneb aega-
pidi ärkamisajal (P 1927, nr. 42)

...müüd hivritas ta kahjurööm-
salt ja rebis teda (P 1930, nr. 164)

...mis arutikti haareb sügavalt
elu varjupoolseid külgi (d 1933, nr. 1)

Üldiselt paistab, et autor armastab
sõna algul h-d mitte kirjutada.

Vaadeldes kirjaniku loo-
mingus ulatub h juhuslik kanitamine
sõna algul isegi veel kolmandasse
aastakümnesse, kuigi selleks ajaks olid
juba enam-vähem fikseeritud h-ga
ja h-ta sõnad.

l, m, n, r.

Rühma paralleelvorme moodustanud sõnad, milles helilised konsonandid l, m, n, r esinevad kas üksikhaälikutena või geminaatidena (kurix ~ kurnix)¹.

Nimetatud haälukute korrapäratu esinemus on ka all toodud, kui ta üht ja sama sõna kirjutab korra ühe, korra kahe konsonandiga.

Mina ilmusin kommisjoni koosolekule (P 1924, nr. 292)

...ühingu daamide salist vilkusiid
(CB 1921, lk. 61)

...ikka korutab Momendi kulund
nooti (CB 1921, lk. 46)

...veeres kõliraga teliskivist katuselle
(dL 1925, lk. 28)

...ja rängast äritusest lõõrutaden
(dL 1925, lk. 28)

¹ E. Ahven, E. kirjake. areen., lk. 74.

... meile seni veel tundmatust
(L 1923, nr. 3)

... seni seda viimast kristliku
arvuõpetuse kuulutajad (M 1921, nr. 5/6)

... mis kuskil korridoorin (Ta 1921, nr. 2)

... sammetroheliste oraväljale
kohal (P 1921, nr. 83)

... kesköine kõrgel kumitab kuu
(UL 1930, lk. 11)

... ent reepinnale lähemale
kumardudes (P 1931, nr. 269)

... ka nool, mis varukas varuks
(L 1934, nr. 6)

... ka nool, mis varukas varuks
(LR 1934, lk. 68)

Ka teiste konsonantide märkimisel
esineb autoril ebajärjekindlusi, näiteks

... ja kassaka nuudi all
(L 1923, nr. 3)

Vanematest ortograafiaarvemi-
dest leidub Alul konsonantide mär-
kimisel veel niisuguseid, nagu õõpik,
kurbdus.

... arusaamata õnne ja kurbdust
tundes (KM 1907, nr. 26)

... nii monotoonsest riutsuh siirilil
ööpik (ÜP 1918, lk. 73)

Alles töodes leidub riim-
selliseidki rahvakeelseid ja muredele
rõnavorme, milles ei ole toimunud
sisekadu (kakelus). EÕkP annab
taolised rõnad sisekaoliselt¹.

Et isegi ühest väiksest kohviku
kakelusest (VM 1924, nr. 10)

... väikese pöörjõnglase ütilus
(P 1920, nr. 293)

Sest ei ärata ju meie haritused
seltskonna juures mingit vaielust
(P 1920, nr. 293)

... nii saati elus nõuetu, nii nõuetu
(ÜP 1918, lk. 27)

Raha tagapool võiks kujutada
kõrtni kakelust (Od 1919, nr. 7)

¹ EÕkP, lk. 22.

Yärgnevalt loetlitakse veel
üksikuid sõnu autori loomingust,
mille aste on teistmugune kui praegu-
ses kirjakeeles ja mis juba 1918. a.
sõnaraamatus on tänapäevasel kujul
fikseeritud¹.

loodangu tomatpunase taeva
(L'E 1923, lk. 13)

... lein kui tõvi (ÜP 1918, lk. 33)

... sügisoo hämar ja udune palge
(ÜP 1918, lk. 52)

Kui syndis sensatsiooniline nummer
(Ta 1922, nr. 6)

Eriti tutavaina tundunud mul
kaks (P 1921, nr. 83)

... kui kanaripojad cidastiku õrel
(P 1920, nr. 326)

¹ EÕkP, lk. 56, 128.

3. Väärõnade ortograafia.

Väärõnade ortograafia oli käesoleva sajandi algul väga kirju. Rõhualust pikka vokaali märgiti sajandi esimesel veerandil nii ühe kui kahe tähega (candidat, planeedid)¹. Nii erineb ka allid.

Orakel meil ennustas võitu
(P 1916, nr. 188)

Orakel meil ennustas võitu
(ÜP 1918, lk. 19)

... valusamini kui mõnigi mees käsi-
granatiga (Od 1919, nr. 3/4)

... mille puiblistiili paralleelismid
kubisevad uduselt sümbolseist
rõnust (LKT 1922, nr. 28)

... radiotelefooni ajajärgul
(L 1923, nr. 3)

... võimaliku minimumini piira-
tes (LKT 1922, nr. 34)

... ka meie vearne välgia pekoni (P 1927, nr. 42)

¹ E. Ahven, 6. kirjak. arer., lk. 79.

Võõrsõnade ortograafia küsimuses diskuteeriti väga palju, kuid üldiselt oli märgata püüet võõrsõnu eesti hääldamisele lähendada. 1911. a. keelekonverents võttis vastu otsuse, et võõrsõnu tuleb võimalikult eestlaseadilisesks muuta. Otsustati, et pikad täishäälikud tuleb kahekordselt kirjutada esimeses silbis ja viimases lahtises silbis (loogika, palee). Lõnanisete järgsilpide märkimine jäi ikkagi lahtiseks. Järgist rohkem aga hakkas ilmuma tendents kirjutada rõhualuses silbis vokaal kahe tähega.

Lühiselt võib ka kelle töös leida rühma sõnu, kus ta rõhulises järgsilbis on kirjutatud kaks tähte. Hiljem on neis sõnades rohkem kandunud üle esimesele silbile ja praeguse ortograafia järgi kirjutatakse üheksant

¹ J. V. Veski, Eesti kirjakeele reeglid. Lühelisi töid. Tallinn 1958, lk. 32 (J. V. Veski, E. kirjakeele reeglid).

nende sõnade järgnilpistes vokaal ühe tähega.

On peitnud podagra haigete
sõrmede vahele (CB 1921, lk. 33)

... kui kino ja restoraan tuleb
(LK 1934, lk. 58)

... tinis kanaali malmist pits
(CB 1921, lk. 19)

... ku käed kui teraspühid peavad
kapitaali (LK 1925, lk. 20)

Daamid ja kavaleerid jäävad
kukutusse (Od 1919, nr. 5)

... kuhjatud paragraafi viirude
all (Od 1919, nr. 3/4)

... trafarettsed kiiduvormid (Pä 1939, nr. 5)
Ma inloomustaxin neid kui kuts-
ti partisaane (P 1921, nr. 30)

... katsus selle metoodiga veel
kord õnne (LKT 1922, nr. 30)

... ja akadeemiliste diploomisolega
publiku (VM 1923, nr. 225)

... elus ja elutu inventaar
(Pä 1931, nr. 189)

... on täielik eksemplaar (P 1920, nr. 282)

Sajandi esimesel veerandil valitses segasus ka konsonantide märkimisel. Mõnikord kasutati vöör tähti, teinekord aga eestipäraselt vöörõnad.

Pühendus oli õnnetult normulleri-
tuol (L 1925, nr. 3)

... see autorile iseloomulik gerre
(P 1927, nr. 4)

... ja tõmmab üle uue rohelise
plüüsiga (P 1921, nr. 83)

... lõhnates kui kannike puhri
järele (N 1930, nr. 6)

Eesti tähestikku transkribeerimata vöörõnade hulka suurenes eriti aastail 1907-1913. Sel ajal tuli kirja-keelde rohkesti vöörõnu just noor-estlaste kirjutiste kaudu, kus säilis vöörapärane kirja-pilt. Nii kirjutati neil aastatel järjekindlalt z̃, z̃ asemele ch, sch¹.

Rohkesti võib sellist kirjutus-

¹ E. Ahven, 6. kirjak. aren., lk. 79, 80.

viisi kohata ka Alle töödes.

Verneri kohviklatschi põhjakaabe
(Pä 1919, nr. 2)

... mees kiskus schikilt riietud
(Od 1919, nr. 10)

... ja rahvusliku schovinismi õhu-
tamisega (Od 1919, nr. 3/4)

... taidijaskonna mainitud rubete
chef (Od 1919, nr. 3/4)

... daam oma paashiga
(Od 1919, nr. 2)

... mis käseb anekdooti pildil
sücheera vihata (P 1920, nr. 326)

... kogu ajal on sharlatani main
(P 1921, nr. 30)

... shaarvi pääle vaatamata
(KKT 1922, nr. 32)

Veel 1942. a. kirjutas Alle.

Nõnda fashistlike jõudude
langedes (Pu 1942, nr. 206)

dõplikult fikseeriti 2. eelnevates sõna-
des alles nõukogude ajal.

Nanemaid ortograafia -

vorme erineb illel ka rõnaalgulise klusiili märkimisel.

düvakse juuks monumentide
bronks (CB 1921, lk. 19)

... on ikka loogivalmis valit
bataljeon (dK 1925, lk. 23)

... kui piitsutult ta balkonile
kisti (dK 1918, lk. 27)

... bankiir ja marodööre (dK 1925, lk. 16)

... ehk ainas balsam iga hingepiira
(dK 1925, lk. 39)

... grexlane - korallist helmeid
(P 1920, nr. 287)

... istub bissoni härgarahal.
(dK 1924, nr. 10)

Ülaloodud näidetest jä-
reldub, et üldiselt kasutab ille
võõrapärase ortograafiaga sõnu roh-
kem ludes kui proosas.

1918. a. sõnaraamatus on
kõik käsitletud võõrsõnad tujuva klusiiliga¹.

¹ dK 1, lk. 81, 82, 85.

Ilmselt ei ole kelle kindel sõnaraa-
matu norme arvestanud.

Varemaid ortograafiavoome
enneb kirjandusel veel teinigi. Ora ker-
dest on juba 1918. a. sõnaraamat
fikseeritud tänapäevasel kujul
(artikkel, demagoogia), ora võõrsõn-
dest aga leidub ka nimetatud sõna-
raamatus vääral kujul (dilettant),
kolmanda ora kohta pole EÕk I mis-
git seinukohta võtnud (enthusiaast)¹.

Selle kõrge koha peäle prätendentsima
(P1921, nr. 73)

...et puusan cheuma valutab
(CB1921, lk. 54)

...reflex nii saati aju võtale viili
(ÜS 1918, lk. 35)

... mis rohkem ütlevad kui pikk
artikkel (Od 1919, nr. 7)

Õesti kunstimuseumil tuleks (P1920, nr. 282)

... on sellist valdavast kirist ja loo-
mise enthusiasmist (P1920, nr. 326)

... viimane trening (P1920, nr. 302)

¹ EÕk I, lk. 3, 5.

... raffineerit kokakunsti retsepti-
de järel (P 1920, nr. 330)

... majandusliku tõusu opportunistid
(Ta 1921, nr. 2)

Egofuturistlik okupatsioon
(KKT 1922, nr. 98)

... kirjanduslikkuole appetiitide
rakuldamiseks (KKT 1922, nr. 29)

... geniaalse attribuutidest loobuda
(KKT 1922, nr. 32)

... dilettantide karts (VM 1923, nr. 225)

1918. a. ortograafia-sõna-
caamatus fikseeriti sõnad anarkiline,
arheoloogiline jne.¹

Alles erinevat nimetatud
sõnad veel vanakujuliselt (ku pro ku).
Silmis ääritu nurgus ja melancoolia
(Pä 1919, nr. 267)

... arheoloogiline ekspeditsioon väl-
ja raata (P 1921, nr. 30)

... anarkisti, monarkisti (CB 1921, lk. 27)

¹ EÕk I, lk. 3.

- ... püüpäädle isamaalist
patriarhaalist (P. 1921, nr. 83)
- ... nois inimliku psüüke omadusi
(LXV 1922, nr. 30)
- Milline suurepärase psühholoog
(LXV 1922, nr. 32)
- ... et arhitektuurkunst tähtsamad
(L 1924, nr. 10)
- ... terveid epooke (L 1924, nr. 10)

1918. a. sõnaraamatasse
võeti sisse veel um, us-liitelised sõnad
(hümnus, publikum)¹.

Harik soovitas 1912. a.

us-, is- lõpu ära jätta, et vältida
s-tähte (organism pro organismus, kriis pro
kriisis)². See ettepanek ei leidnud
sajandi inimestel aastakümnetel vastukaja.
Nii erineb veel ka selle hilisemates
töödes us-, um- lõpulisi sõnu.

¹ EÕK I, lk. 14, 90.

² J. Harik, Kule kaunima kõlavuse poole.
„Eesti Kirjandus” 1912, lk. 465 (J. Harik, Kaunimaks.p.).

Kustatud publikum (Od 1919, nr. 5)
Kiitushünnust eluandjal' maale
(ÜP 1918, lk. 9)

Sarnuti oli kõikevõrre võõr-
sõnade välti märkimisel. Vanemas
ortograafias kirjutati praegused kolmanda-
värtelised võõromadussõnad (tüübiline jt.)
teisevärteliselt. 1918. a. sõnaraamatus
olid aga juba fikseeritud normid
tüüpiline, patricotlik¹.

Alles erinevad nimetatud
sõnad nõrgas astmes.

Üheks tüübiliseks kirjanduslikuks
kvenipoisiks (P 1920, nr. 287)

... kohane kaup ekraanile patricot-
tilise filmi jaoks (KKP 1922, nr. 34)

Vanematest ortograafia-
vormidest leidub alle loominguks veel
selliseid, nagu kaaos, caass, erinevalt
on õigekirjutuse-sõnaraamatus antud kujul kaos².

¹ E Õ 3, lk. 131, 83.

² Kaalsamas, lk. 24.

laova inimese raasilised instink-
tid (L 1923, nr. 3)

...keret paanibist hirmu kaaost
(CB 1921, lk. 15)

... emotsioonide ja elamuste
kaarest (LKT 1922, nr. 32)

... ameerika raassi prototüüp
(L 1927, nr. 6)

Liike rühmana alle loomin-
gus võib valdada vanarenuel hääld-
durega võõrsõnu (horizont, tembr).
Mõningad neist on toodud 1918. a. sõna-
raamatus, väga paljusid aga pole
sõnaraamatus üldse fikseeritud. Nen-
de sõnade hulgast võib leida selli-
seidki, kus laensõnades on kasutatud
kirjapildile lähedasi ortogramme, mis
hiljemini asendati hääldurele lähema-
te sõnakujudega.

Egiptlased kirjutasid papiirus-
sõo kiudest (A 1922, nr. 4)

...tarakilju roostab papiirus
(ÜP 1918, lk. 10)

...ja däamoniks mil ollagi ole (LKT 1925, lk. 31)

... et tenori tembr (Od 1919, nr. 1)

... julgeid prätensioone (d 1925, nr. 1)

... peab hääbema niipalju en-
diste toalettiide (d 1927, nr. 2)

... igaüks teeb siin Maarjamaal
karguri (LKT 1922, nr. 30)

Nananenud hääldusest tin-
gituna kirjutab talle ka $\frac{1}{2}$ pro $\frac{1}{2}$ rōa-
des horitsont jt.

Tritronikollasest haberneta näost
(Od 1919, nr. 2)

... lilla horitsont ta neelab oma
surken (Od 1919, nr. 5)

4. Võõrnimede ortograafia.

Väiksemat sõnakulka haaravaks probleemiks oli sajandi esimestel aastakümnetel võõrnimede kirjutamine. Üldine keelitarvitus oli selles küsimuses väga kõikumine. Triikunimedes püüti säilitada originaalset kirjapilti, võõrkohanimedest aga tuntumad kohandada eesti häälduspärasele kirjutusviisile.

1911. a. keelekonverents reeglitas eestilaadilise kirjutusviisi ainult nendes nimedes, mis meil juba nii olid välja kujunenud¹. Raske oli just inglise ja prantsuse kohanimedes nõuda häälduspärase kirjutusviisi, sest nende kirjapildi ja häälduse vahel oli suur erinevus. Vene keele kaudu meile tulnud nimedes oli kirjaviis võrdlemisi häälduspärase. „Eesti keele õige kirjutuse - sõnaraamat“ fikseeris juhtive

¹ J. V. Veski, E. kirjax. reeglid, lk. 31.

kirjutada veel nimenist nii, nagu
neid hääldatakse¹.

Lõikuvusi pärisnimede or-
toograafias on ka ille loominguks. Mõ-
nedes nimedes ta kantakse võõrhää-
likust, mõnedes mitte.

Las' hulgu Charybda ja mälgare
Seylla (ÜP 1918, lk. 19)

Minu tee viib üle

Bachtschisarai (P 1921, nr. 83)

Veel rohkem taskuni on au-
toril rõhualuse vokaali edasiandmist,
sini kirjutab ta korol ühe, korol kake
tähega.

Kolhuüdia kannale tähtede särel
(P 1916, nr. 188)

Kolhuüdia kannale tähtede särel
(ÜP 1918, lk. 19)

... kus Israeli teod kui taevas
(ÜP 1918, lk. 22)

¹ E. O. P., lk. XII.

Isis õil nüüd valale silmavett
(ÜP 1918, lk. 9)

Yini õõsel (ÜP 1918, lk. 21)

Üht ja sama sõna märgib ille vi-
nevatel aastatel eri moodi. Pärast
ortograafia-sõnaraamatu ilmumist
hakkab ta rõhualust vokaali ena-
masti kahe tähega kirjutama, kuigi
selle üldise tendentsi kõrval on ka
juhuslikke erandeid.

Ühelt kui noor Parrilaal
(KKJ 1922, nr. 32)

... eidanud kallastel Viilia
(KR 1934, lk. 47)

igivana Isaarare müüt
(KR 1934, lk. 8)

... et sõda Donau keiskiriigi
(L 1923, nr. 3)

Vibutab ju hända taevast Scorpioon
(ÜP 1918, lk. 10)

mõelda kas Cato vanemale (KR 1934, lk. 58)

5. Kokku- ja lahkukirjutamine.

Sajandi vahetusel oli nõnaste kokku- ja lahkukirjutamise alal suur segadus. Ülemääraselt kirjutati kokku ühendverbi komponendi, samal ajal kui mõisteliselt kokkumuluvad käändrõnad jäeti lahku. Käesoleva sajandi esimesel kümnendil erinesid veel samad nähtused, kuigi tõrgetilist tuge ühendverbi käändeliste vormide kokkukirjutamine enam ei leidnud. Teise kümnendi lõpuks olid kõikvõrdsed ühendverbi osad peaaegu taandunud.

60k I andis reegli, et ühendtegurõnad kirjutatakse lahku, välja arvatud teonimed, oleviku ja mineviku keskrõnad¹.

Verbi lahku- ja kokkukirjutamisel on ka alla tänapäeva seisukohalt vigu teinud. Tol ajal

¹ 60k I, lk. XI.

oli aga selline kirjutamisviis üldine.

Püüan meeldetuletada (Kd 1907, nr. 27)

... mis rõnaga raske äravlitada
(Kd 1907, nr. 26)

... siivilaudadesse ylesmärki
(Ta 1921, nr. 2)

... muvit lahkust ylesmäislata
(Lk 1925, lk. 9)

Õndram riiski ylesraiucla vastu
astla (Ta 1922, nr. 4)

... küünis ettenägema õestit vabara
(Ta 1921, nr. 2)

Ka muus on ärapäguend mu eest
(Lk 1925, lk. 25)

... kes laialpillatud kui tuules kõkad,
kõved (ÜP 1918, lk. 23)

1925. a. alates hakkavad ille loomingu
selleid vormid kaduma ja üha
enam arvestab ta verbide kokku- ja
lahkukirjutamisel rõnaraamatu norme.

1930. a. kirjutab ta juba järjekindlalt
da- ja ma- tegevusnime ühendverbide
puhul lahku.

Kas selle kirjariikuperega kokvikus
enam paasilik ongi läbi käia,
koos istuda (P 1930, nr. 58)

Nel suurem ebakindlus
kui pöördõnna puhul oli käesoleva
sajandi algul käändõnna kokku- ja
lahkukirjutamisel. Siis kirjutati lah-
ku isegi omaette mõiste moodustavad
õnad. Sajandi teisel aastakümnel
hakkas ilmuma tendents käändõnna
rohkem kui varem kokku kirjutada.
Täpsemalt püüdis käändõnna kokku-
ja lahkukirjutamist fikseerida õige-
kirjutuse-õnaraamat, milles märgiti,
et nimirõna kirjutatakse elneva hini-
õnaga siis kokku, kui täiend on oma-
dussõnalises tähenduses¹.

Alles erineb ka käändõnna
kokku- ja lahkukirjutamisel ekslikke vorme.

Vebruarikuu keskpäivil

(Od 1919, nr. 1)

...vaid yheda eestivenna (Ta 1922, nr. 6)

hulgaliselt leidub nimetatud autoril
käändsõna ja kaassõna kokkuvõtata-
mist.

Ilma et sellaläbi isamaa olex
surmaohtu sattunud (Od 1919, nr. 1)
... maapääl traar ja politsei
(CB 1921, lk. 20)

Kokku on ta kirjutanud ka assõna
ja nimisõna.

Kui kannud juba õige mituorda
põhjaliselt ringi käind
(Ta 1922, nr. 4)

Samal ajal jätab autor lahku sõna
pool määrsõnast ja ne - lõpulised sõnad.

Naevalt paistis hommiku poolsest
taevavarralt koislupeuna
(LM 1907, nr. 27)

... ja sõitis sinna poole
(LM 1907, nr. 27)

II. Morfoloogiline külg A. Alle loomingu.

Käesolevas peatükis jälgitakse lähemalt morfoloogilist külge alle kuletavituses. Kärnitatakse just neid grammatilisi kategooriaid, milles üldkirjakeeles käesoleval sajandil kõige rohkem muutusi toimus.

Eraldi analüüritakse käänd-
rõna ja pöödrõna vormistikku.

Käändrõna vormistikust vaadeldakse

- 1) ains. nimetavat, 2) ains. osatavat,
- 3) ains. osatavat, 4) ains. sisseütlevat,
- 5) ains. resütlevat, 6) ains. ja mitm.
alaleütlevat, 7) mitmuse osatavat,
- 8) mitm. osatavat, 9) li-mitmust,
- 10) omadussõnade võrdlemist.

Pöödrõna vormistikust jäl-

gitakse 1) põõrõrõna käändelini vorme (da - infinit., des - vormi, nud-, tud-partits.), 2) tegurõna põõrõdelini vorme (kindla kõneviini olavikkude ja lihtminevikkude, kaudset kõnet ning umbinikulist tegumoodi).

Loetlitud vormides lihvituditi käesoleva sajandi esimestel aastakümnetel moodunud sajandist pärit olvad vead ja kõrvalekalded ning kindlustati ühtsest normist kõigile keelitarvitajale. Nendes vormides avaldunud kõige rohkem ka keeleuueenduste taotlused eesti keelt ilusamaks muuta.

1. Koomen.

Ainsuse nimetav.

Ainsuse nimetavas võib
Alled leida vorme, kus pole veel toi-
munud lõpuksid.

Tal keevade naeratab silmas
(P 1916, nr. 155)

... tuleb nügist (P 1916, nr. 164)

Siiski näol ükskõikne marke
(ÜP 1918, lk. 56)

... suurepärase oste (ÜP 1915, nr. 7/8)

Ülaltoodud sõnades võib lõppvokaali
põhjuseks olla ka väärnimõõt, kuid
lõpuksõna sõnu tarvitab autor samuti
prooras: sõnavõte, kolleega.

Sõnavõte sel puhul sünnitab
vist Euroopasse proovivõile võidu-
tajaile (L 1927, nr. 2)

... et lugupidatud poola kolleega
(N 1930, nr. 24)

Rahvapärased on sellisedki väljendid,

nagu küürak, tubak.

Ja kalnust ronib välja küürak
määnd (P 1916, nr. 181)

... ei märkanudki, et tubak pii-
bus (K M 1907, nr. 27)

Siinuse omastav.

Siinuse omastava esinemus oli käesoleva sajandi alguse kirjakeeles üldiselt välja kujunenud. Levinud vaid üksikud paralleelvormidega sõnariikmad. Viimaste hulka kuuluvad ka ne-, se-sõnad, kus paralleelvormisena esinevad ks- ja ts-ühendid (karyätsse, katurse). Õigekirjutuse-sõnaraamat kindlustas kõigis selletüübilistes sõnades se-lise esinemuse¹.

Allel vahelduvad se-lised ja ks-, ts-vormid veel hiljemgi.

On möödunud katursed õlitand (CB 1921, lk 53)

¹ 66 k P, lk. XVIII, 121.

... künnikselle kasvand põllulustiga
(CB1921, lk. 27)

Samuti läheb autor proosas sõna-
raamatu reeglitest mööda.

Teenib küll jätaväes, kuid kannab
kannukseid (Ool 1919, nr. 1)

... kritiseerib omi suurematuid
teokseid (P1920, nr. 287)

... ning läks sellenaitsel noormehe
kirse (P1930, nr. 330)

1925. aastast alates aga kirjutab ta
re-, z- sõnad omastavas re-liselt.

Mis tema teokseid (P1930, nr. 156)

... sest tuju rääb, kas või roni
katuselle (LK1925, lk. 11)

Karitiivadjektiivides olid
sajandi algul tarvitatud ma-lised
vormid (õnnetuma). Lulekonverentsidel
vastuvõetud otsustes fikseeriti ma-ta
vormid¹, õigekirjutuse-rõnaraamat lu

¹ Y. V. Verki, E. kirj. reeglid, lk. 26.

bas jälle ma-lini vorme¹.

Nüümarst kirjutusviisi tarvitab ka ille.

... kui kahjutumad kallid mängu-
pallid (CB1921, lk. 84)

Kahesugune eniormus oli kirja-
kules ka järgarvuole omastavas, kuni
1918. a. sõnaraamat kehtestas ma-ta
vormid².

J. Arvik soovitas ma-lini
vormi kui ilusamaid ja suvusugus-
maid³.

Järgarvuole puhul pole ille
oma luules arvestanud sõnaraama-
tu norme. Seda põhjustas võib-olla
ka värvimõõt.

sen nägin ümmendamat muusat
(CB1921, lk. 64)

Proosas kirjutab ta järgarvuol ilma

¹ EÜk I, lk. VI.

² Kaalramas.

³ J. Arvik, Väikesed keelelised märkused.
, Postimees' 1913, nr. 59.

ma-ta.

... kuna kolmandast sellest küsimusest (Ta 1921, nr. 2)

Elavimist oli saanud isimeel veendatult veel pasa-ja pime-tüüpi sõnade ainsuse omastavas.

Kui erineb Allilgi reeglilt kõrvalekaldumini. Ühelt poolt kasutas ta da-lini vorme pasa-tüübis, teiselt poolt aga jättis da-lõpu ära pime-tüübis, viimasega katsutas ka Ridalda saarte murde eeskujul.

Mägi kui maalikunstnikku ei ole vist keegi lühidamalt ega paremini iseloomustanud (L 1925, nr. 1)

...tal käsi on pidles (ÜS 1918, lk. 30)

...tal üli otsa habes õres

(ÜS 1918, lk. 27)

...mehed armukaded (ÜS 1918, lk. 17)

... ja nüridavõitu ajuteguvusega koolijäts (N 1931, nr. 163)

... ja vaimuvalduse nürida (EKT 1922, nr. 34)

Kõikuvõru oli enimestel aastakümnetel veel mõnede sõnade puhul, millele osustav esines kas armevahelduslikuna või armetüldistusega (mood, luba jne.)

J. Kari sooritas nõrga-
armelini vorme (loa, noe)¹, EÖK I-is
anti paralleelvormidena moodi ~ noe².

Kõik eelnevad need sõnad
osustavas käändes piiriliselt arme-
tüldistusega.

Ma oletan, et see on ainult
moodi - haigus (Vt 1923, nr. 269)

Kogu eelnevast selgub, püüab
kõik ainuse osustavat kasutada vormi
piires, kuigi mitmetel juhtudel esineb
ta sõnaraamatu reeglite vastu ja
tarvitab nimetatud käändet rahvakeele-
pärastelt.

¹ J. Kari, Väiksed keelilised märkused.

„Postimees“ 1912, nr. 187.

² EÖK I, lk. 64.

Ainsuse osastav.

Üheks suvumaks ja püsivaks ebakindluseks sajaboli erinertel aastakümnetel oli osastav astmevahelduseta number-tüüpi sõnadest. Nii et moodustati osastav sarnaselt tütar-tüübiga (nummert).

Sama moodustab rakendab ka Alle, kuigi õigekirjutuse-sõnaraamat antakse juba numbrit, kindlat jne.

Sellist küsimusest globe muut nummert
(Ta 1921, nr. 2)

...üht arvutempelt ehitame siin
(ÜS 1918, lk. 41)

...ja viimaks leides Beatrice ingelt
(ÜS 1918, lk. 34)

...teeb hirmust võitööd (ÜS 1918, lk. 28)

...mängitakse: Jumal keisert kaitse
sa'd (CB 1921, lk. 20)

Selline ainsuse osastav on levinud ka Alle kodumurdes (mulgi murre), mis võib-olla ongi kirjariiku keelepruuki mõ-
16 Ök 9, lk. 7.

justanud?

Kahesilbilistel kolmandaval-
telistel ne-rõnadel, millel-ne es oli kon-
sonant, polnud osatava -t liitumisviis
kirjakeeles veel täielikult kindlustunud.
Ortograafia-rõnaraamatus esitati paralleel-
vormidena intiimist ja intiimset¹.

J. Kaviik soovitas ist-lõpu set-lõpu as-
mel kui ilusamat². Samuti kirjutab
Alle.

Uel heidab viimist helki
(ÜP 1918, lk. 37)

...veel mineviku halameelist torti
(dk 1925, lk. 32)

...tema muutest tumenimestest silma-
dest võis vaikest küsimist
(LH 1907, nr. 27)

Kolmekümneendatel aastatel hakkab
Allal ist-lõpu kõval ka set-lõpulist

¹ J. Tanning, Mulgi murdet., lk. 40.

² EÕk I, lk. 7.

³ J. Kaviik, Laurima k.p., lk. 474.

osastavad esinema.

Tellinte vormide kaniks rääkis ka 1933. a. ilmunud E. Muugi "Näike õigekuse- rönaraamat".

Enne ortograafia- rönaraamatut erinevaid muudelised vormid ka mõnedes pasa-tüüpi rönade ainuse osastavas (igat). Seda nähtust ilmneb Altel veel hiljemgi, mis on ilmselt muudemoju².

Lee tähendab ühte ja samat
(P 1920, nr. 307)

...igat alaturt ära kaniten
(CB 1921, lk. 84)

Ainuse osastavas on autoril veel teinigi reeglitest kõvalekaldumisi, rahvakeelele omaseid väljendeid.

Võib ölla on selles ka oma jagu nüüdi Tallinna liinal (Pä 1933, nr. 120)
...kelle palitub kraet pole (P 1920, nr. 287)
... et Eesti kunstialbumi välja anda
(Tä 1921, nr. 2)

¹ E. Muuk, NÕ 9, lk. 42.

² J. Tanning, Mulgimurdeid, lk. 40.

... sest juba on autori valland
tema tavalise (KK 1922, nr. 34)

Peaegu ägavaol aga paar
miljoni ungarlast (K 1925, nr. 4)

... kes kumbatki rebva on kar-
junud ühesuguse (L 1927, nr. 6)
... kui normaruüüdi kannab mullal
(ÜS 1918, lk. 55)

Lõdve kedagit püssiga ehmas
(CSB 1921, lk. 15)

Nagu käsitlitud materjalist selgub, oli
tõlkele aiavuse osastavas mitmeid eak-
keelseid ja muudelisid lõppe, mis põhi-
liselt taandusid kolmekümne aasta-
tate algul. Üleminekus õigetele kirja-
keelsetele vormidele aitas võib-olla
kaasa 1933. a. ilmunud E. Muugi
„Väike õigekirja-õnaraamat“.

Ainsuse sisseütlev.

Ainsuse sisseütleva vormi -
dest oli käesoleva sajandi esimesel
ja teisel aastakümnel peamiselt
avutlusobjektiks de - lõpuline illatiiv
(juurde või juure)¹. III keelekonve-
rentsil võeti keeleuendajate poolt
vastu etrus d - ta vormide kasutus.
See seisukoht ilmus 1912. a. avalda-
tud keelereeglites². Samal aastal
ilmus Stavikult artikkel, kus ta
jälle võetis t (d) kui inetu hääli-
ku vastu³.

Kui Alle keelitarvitust
jälgrida, siis leiame temalt nüs vor-
mides järjekindlalt keeleuendus-
laste ettepanekute pooldamist.

Meie jäi vaid nägu vastu vastu (Ud/930, lk. 32)
... ja mu meele kerkib turumeele

¹ E. Ahven, 6. kirj. a. ar. , lk. 91.

² J. V. Vesi, 6. kirj. e. e. , lk. 27.

³ J. Stavik, Kaurima k. p. , lk. 470.

Legend (P1921, nr. 83)

...toob lisaks humalaid mu sapi-
tõrre (CB1921, lk. 7)

Minu juure jõudes peatus ta
(Od 1930, nr. 2)

...vete veere, Emajõe (L1935, nr. 4)

...kobrutava centri juure (LR1934, lk. 43)

Enne keeleuendustlari aga,
1907. a. kirjutab Alle neis rönades
sissütleva de-liselt.

Vanaxenol hakkasivad meelde
tulitama (LM 1907, nr. 27)

Keeleuendajate ettepaneku agarat vastu-
võtmist Alle poolt võib seletada asja-
oluga, et de-ta illatiiv oli tuntud
ka kirjaniku kodumures¹. Uuesti
kirjutab ta illatiivi de-liselt jä-
rnat 40-ndaid aastaid.

Sis tuli vanale jähimehele
meelde (Hallkail 1948, lk. 47)

¹ P. Tanning, Mulgi muredit., lk. 43.

Kuleuendajast soovitanis
lühikest illatiivi ne - ja 2 - rönadest
(valgusse)¹. See ettepanek oli otstar-
bekas, kuid ei leidnud üldises keele-
puugis laiemat kõlapinda. Ilmselt
oli see tingitud ka sellest, et keele-
uendused lähtusid ainult ühe
põhimõttest ja sattusid ise lühikeste
vormide taotluses peagi liialdusse.

Sellist ülemäära lühikese
illatiivi kasutamist leidub mõne-
võrra Allilgi, isegi teist tüüpi rönaden.

Nüüd tungal tuleks karta vece
katla, patla (CB 1921, lk. 10)

...mis inglil ninitaeva kandsid
(ÜP 1915, nr. 7/8)

...et ehtes rõnniku end vicitas
(ÜP 1918, lk. 11)

...entsli känguad su juures
(KR 1934, lk. 43)

kuules on lühikese illatiivi tarvita-
mine mõnel määral seletatav värsi-

¹ J. Stavik, Kaunima k. p., lk. 468.

möödu taotlusega. liigset lühikest
illatiivi esineb aga sajandi inimesel
veerandil ka autori proosas. Ük-
sikuist juhtumist selliste vormide
kasutamises leidub veel hiljemgi.

Omad sugulasid annavaol
kukla (Hallkail 1948, lk. 91)

... kõik meie kunstnikud oma
ikke rakendand (d 1925, nr. 1)

... ja jälutri pani vana kolla-
seks värvitud hälli (Hd 1907, nr. 27)

... kes varatselt enne Jõrjääeva
kirjanduskoopi lahti lastud
(D 1920, nr. 287)

Keleuimendustarte ette -
panekut arvestades tarvitab kelle lü-
hikest sisuülluavat ka sõnaodes õõ, tõõ.

Sellegi viis õhe rongikratt
(Ud 1930, lk. 32)

Mina smalt poolt paneksin rsha-
tegemise tõhe rakendatud
(Od 1919, nr. 7)

Vaheldumisi kasutab autor

kodu ja koju vormi.

Ja kodu ei tulnud ta mitte
igatsuse pärast (KdM 1907, nr. 27)

... kunas rõidab ta kodu?

(KdM 1907, nr. 29)

iiialgi kodu mu laev ei jõua

(VdP 1915, nr. 7/8)

Siis vast koju lähed (CB 1921, lk. 80)

Ainsuse seesütlev.

Laajandi algul ennes üld-
diseks keelitarvituses veel tugevaastme-
list inessiivi (eluaegas), kuid see muu-
tus kirjakeeles üha enam exandlikuks
nähtuseks. Kõnealuse vormi normi-
pärast esinemust aitaval kindlusta-
da „Eesti kirjakeele reeglid“, kus toodi ära
1910. aasta keelekonverentsi otsus tarvi-
tada inessiivi omastava käände astmes¹.

Alle keelitarvituses võib päris

¹ J. V. Vemmi, E. kirjakeele reeglid, lk. 28.

sajandi algul veel kohata tugevaastmelist inessiivi, kuid hiljem, pärast 1908. a. seda enam ei eninenud.

Ainult õpik lakis vana põlise
nainepeu latves vana mōja
akna all oma viinisi. (Kd 1907, nr. 26)

1917. a. tehti dekadendi-
-futuristi H. Vismapuu eestvõttel kaks
kirjakeelde tuua lõunacertilist inessiivilõppu -n. 1924. a. märgib
Stavik, et n-lõpu kasutamine inessiivilõpu asemel kuulub kõige raskemate
muundusettepanekute hulka¹.

Allul on aga n-lõpuline
inessiiv alates 1921. aastast ja ta
taarvitab seda pidevalt nii lühikesel
kui ka proosas.

Kuid kää tahtmise juuren (Sa 1921, lk. 2)
kohaten ja käsi uruden (CB 1921, lk. 20)
rüinal rühkivan rahvajõen
(CB 1921, lk. 14)

¹ J. Stavik, Õigekäeluse põhim., lk. 54.

...ent taevan hüvitai tuu põlg-
liku grimassi (CB 1921, lk. 8)

...kexajal palvetaolen aian sellen
(LK 1925, lk. 8)

...nagu tudmin kõbepeeglin
(L 1930, nr. 10)

...mille väiksen vahumullin
(Ud 1930, lk. 9)

...kun lõhnab moll (Ud 1930, lk. 44)

...silmas rähmar, kõvad vaigun
(KL 1934, lk. 38)

Nagu ülaltoodust näidetest selgub, esi-
neb illel kuni 1934. aastani n-lõ-
puline inessiiv.

Samal ajal üsavaldatakse
see noorelaste ettepanek üldises
keelitarvituses mõju. Seega oleme
n- lõpulise seosütleva tarvitamine
autoril võib-olla sellist, et ta päre-
neb mulgi murde alalt, kus kogu
ulatuses inessiiv on n-lõpuline¹. 1934.a.
tuleb illel n-i kõrval ka z-lõpulist inessiivi.

...süü puusar wegitreb (L 1934, lk. 3)

¹ J. Tanning, Mulgi murdet., lk. 43.

Alaleütlev.

Kirjakeeles oli 20. saj. alguses levinud ühtlane alaleütleva lõpp le. Seda püüdnud kellemeendused aga „ika“ nimel keerukamaks muuta. 1912. a. soovitas Arvik lle-lõppu kaastõhulise lühikese silbi järel (pingumalle)¹. Sellest samast täagib Arvik ka 1915. a. „Kõlavuse nimel oleks sepfärast lle uuesti-elustamine enam kui soovitatav, see märgitakse ilusad võitumise keele eufooniale ja ilule“².

Õm³ä l⁴u⁵les h²ak²as A¹lle lle-alaleütlevat kantama alles 1921. a.

Re^q sarnane, et nälgapiits a'ab
tänavalle (CB 1921, lk. 8)

...ning näita inglitelle, akvidelle
(CB 1921, lk. 7)

¹ J. Arvik, Kaunima k. p., lk. 466.

² J. Arvik, Katsed ja näited I.

Turjev 1915, lk. 10.

... viit oleks õndram eneselle

(LL 1925, lk. 7)

Ent patusele kuulmekelmele on

... piinlik, valus (UL 1930, lk. 45)

... Sügavale sööbinol nörve

(KR 1934, lk. 39)

1934. a. näib lle - lõpp taanduvad.

Kõigil kukugile ruti (KR 1934, lk. 46)

... mõelda kas Cato varemale (KR 1934, lk. 58)

... ja mõelda millelegi muule

(KR 1934, lk. 58)

Proosas on autor lle - alaleütlevat
juba varem tarvitanud.

Kiis sõnab ta suud matmutades
ja põrandalle niitades (Od 1919, nr. 2)

... ei ühelegi nissetulnud ega
väljaläinud praverille (Od 1919, nr. 1)

... intusid patjadelle ringi

(P 1921, nr. 83)

Kujutan eneselle ihte suvist

(KKJ 1922, nr. 27)

Pärast 1934. a. kaob lle - lõpp alale-
ütlevas ka proosas.

Mitmusse omastav.

Mitmusse omastavas andis käesoleva sajandi paaril esimesel aastakümnel tunda kääramisrühmade väljakujunematus. Mitmusse omastavat iseloomustas lühikeste de-liste vormide esinemine. Skimeetatus nähtus toetus võrdlemisi laiale murdelisele alusele, kuigi kirjakeele reeglite järgi ei olnud need vormid readespärased.

Alles esineb väga rohkesti de-list omastavat.

Döösa vilus

nümpse ilus (üS 1918, lk. 16)

...sirp ja summa vikat käib üle
välge (üS 1918, lk. 18)

...läinud gege siluette (üS 1918, lk. 56)

Üldse toekab alle keelitarvituses silma, et ka de-list mitmusse omastavat tarvitab vähe, enam leidub aga lühemat mitmusse omastava lõppu.

1916. a. tegi davik katse

tunna kirjakeelsele i-genitiivi vorme¹.
Neid leidub Altel rohkesti just kolme-
kümnendatel aastatel. i-genitiiv on
tuntud ka mulgi murdes².

Hian pöösa, puie varjun
(Ul 1930, lk. 31)

...tuid valguol vahelt kivikärgi
(CB 1921, lk. 69)

...sureb rõpse käte vahel (Ul 1930, lk. 59)

...külmand rõni vahel (Ul 1930, lk. 37)

Valgete cahupilvi vahel ujus kuu
(Ul 1930, lk. 23)

...veeres päike kivimaju pardalt
(LR 1934, lk. 48)

...kärnipoosil turkuvi kuurkade
(LR 1934, lk. 23)

Näärad omastava vormid erine-
vad Alte juures seega kuni 1934. a.
Pärast seda on märgata i-genitiivi
taandumist autori keletarvituses.

¹ J. Slavik, Latvad ja räägid II. Tartu 1916,
lk. 3.

² J. Tanning, Mulgi murdet., lk. 37.

1918. a. ortograafia-õnaraamatus on 2-silbiliste 3-värteliste ne-õnaraale mitmuse omastavas antud kahe sugune esinemus (vabameelsete, vabameeliste)¹.

Alled esineb viimast normi rohkem.

See vabameeliste poolt monopoliseeritud isamaa (Od 1919, nr. 1) iste-normi soovitatavast tavik keele mähdamaks muutmiseks².

Järgnevalt üksikuid väärvorme kirjaniiku keelepruugis (tänapäeva kirjakeeliga võrreldes).

Oma jändvõikute kõveruste ja konarustega (Dä 1919, nr. 267)

... aga juba enimeste õdete päääl jõi ta seisatama (Kd 1907, nr. 27)

... mille pärast ministeeriumite künniseid tallati (Od 1919, nr. 1)

¹ EÖk I, lk. XX.

² J. Stavik, Eikeeluse põhim., lk. 31.

... gaasitoruole võrk ja electri-
pääksed tähestik (LX 1922, nr. 22)

... kus mausoleumitel jäised
seinad (LX 1918, lk. 18)

siis tulekule veeb hirmekulal
(N+G 1915, lk. 5)

Mitmusel osastav.

Mitmusel osastava eni-
mus oli kõnekeeles väga kirju ja see-
tõttu ka kirjakeeles vira fikseeruma.

Lõpp -id ennes kirjakeeles

1) mõnedel pika vokaaliga lõppevaid
rõnadel, 2) kaheilbilise kolmanda -
vältelise osastavaga (aarta - ja tütar -
tüüpi) rõnadel, 3) enamailbilistel
(raamat - tüüpi) rõnadel, 4) teatud
ne - ja 2 - rõnadel¹.

1910. a. III keelekonverentil
soovitati lühemat id - osastavat mõne

¹ E. Ahven, E. kirjakeele areng., lk. 96.

de pika vokaaliga lõppevate sõnade
pühul: maid, puid, käid, päid jt.
Uulgi laiemalt propageeris lühimate
vormide kasutamist J. Arvik: tõid,
teid, kuid, mid, õid, jäid jne.
(aga üümid, puümid)¹.

Kõik kasutab nimetatud
sõnadest lühikest mitmuse osatavat.

Kui tihti karjased kerk kuuma
suid,
süü luidnud tapreid, sõlgi, pekkid
luud. (N 1915, nr. 34)

aarta-, tütär- ja raamat-tüüpi
sõnades oli küsimusiks -[i]d lii-
tumise viis.

e-, a- ja u-tüvelistest
sõnadest peeti üldiselt õigeks lõpu
liitumist vokaalile.

Kirjakeele ühtlustamisel
norme ei tunnustanud ainult
N. Grünthal - Ridala ja mõned teised
keeleuendajad, kes lõpu -id liitmisega

¹ J. Arvik, "Väikesed keelelised märkused", "Postimees" 1913, nr. 67.

konsonandile taotlenist keeleajaloosiliselt
häälikusraduslike vorme (erivaremid).

J. Arvik pidas nende vormide kirja-
keeles elustamist ilmaalgseks ja põh-
jendamatuks¹.

Kirjakeelsest kujust on seda
tüüpi rõnade mitmuse osartava
moodustamisel lähtunud ka Allle.

Ma catutan pühale maale
kannuksel teenima (P1921, nr. 83)

...vaskkõidest hiruuden heliteivaid
(CB1921, lk. 13)

Sama tüüpi i-tüveliste
rõnade mitmuse osartav langes tradit-
siooni kohaselt kokku mitmuse nime-
tavaga. Selle kohta võib ka Allelt
näiteid leida.

Ka terve rida prühholoogilisi
tegevusi (LKT1922, nr. 27)

...enesiga kaasa vedades viina-
pudelit ja vorstirõngaid (Cd1919, nr. 3/4)

¹ J. Arvik, Väiksed keelelised märkused.
„Postimees“ 1913, nr. 113.

Kul otris endale täpsenaid
suhtlemisvahendeid, otris võimalusi,
et kaht vormi eristada. Keda tüü-
pi sõnades hakati viljelema si- ja
si- lõppu.

Allett võib selliseid vorme
leidu veel 1929. a.

... ilma et mingisuguseid
tõendiri oleks vaja ette tulla
(N 1929, nr. 4)

Lagandi alguse kirjakeeles
esines väga ulatuslikult lõpp - si.
Laguli arendas ta ka si-, si- ja
vokaallõpulist mitmuse osastavat. Üks-
ki keeleühend sellile teoreetilist tuge
ei andnud.

si- lõppu leiab Allet
ilma vohkesti.

Vana maja akna all oma viirini
(L M 1907, nr. 26)

... kui nad oma tütre käest
nüdamlikkusi kirjandis saivad
(L M 1907, nr. 26)

... misnuguni võimalusi (Dä 1921, nr. 232)

III kulekonverents vaatas xi- lõpule kui vigasele, mis tuleb tagasi xi-rinda tema algsetesse raamidesse. Tänu sellele hakkas xi-lõpp sajanoli teisel kümnerolil kaharema.

Üheks rühmaks, kus käesoleva sajanoli algul kasutati xi-lõppu, olid jälg-tüüpi sõnad. Selle-tüübilistes sõnades oli ka ille teodes pidevalt -xi osatava lõpuna.

Õhtune ämarik laotas oma tiivariol (KdM 1907, nr. 26)

... ümberkaudu liikus palju juturiol selle üle (KdM 1907, nr. 27)

... pimedus ei lasknud nerole näojooneriol näha (KdM 1907, nr. 27)

... ja hakkas riide korturiol seadima (KdM 1907, nr. 27)

Vokaallõpulistest osatavatest esines suhteliselt kõige sage-
mini lühike osatav, mille lõpp-
vokaaliks oli -i. See oli fikseeri-
tud a- ja e-tüveliste sõnade osas

tava lõpuna. Orasel a - tüvelistel
rõnadel oli kehtestatud mitmuse
orastava. lõpuna - u. a - tüvelis-
tel rõnadel j järel on mitmuse
orastav vandina z. Seda märkis
juba nii õigekirjutuse - sõnaraamat¹
kui ka J. Arvik².

Võimalõpulistest orastavatest
võib Alkelt leida järgnevaid näiteid.
Õhtul kutrus Mart Suga oma
poole kaarta lõõma (P 1930, nr. 58)
... lahutas oma käsa kui Flandria
tuulik (Pä 1919, nr. 267)
... purub pärge (Od 1919, nr. 5)
Luid oma lõpulikka valinut
tehes kirjandusliku eliidi. (KK 1922, nr. 39)
... nine kirni pigistades (Ta 1922, nr. 4)

Samuti leitud lühikert orastavat
Alle luides.

¹ E. O. S., lk. 8-9.

² J. Arvik, Õigekirjutuse grammatika.
Tartu 1920, lk. 15.

... kiva tabades sonib vāļācīnd
(N-65 1915)

...kāib puintab vainule lilla (P1916, nr. 155)

...karikad tās noorusmahle
(ŪP1918, lk. 42)

Ei touse lõhne nārbund lehtist
(Pl 1918, nr. 12)

...kui olex alonille jāgat koopa
(CB1921, lk. 23)

Riateivan tiibe ringuten (CB1921, lk. 63)

...hāmarikul katten pūramiisi harje
(ŪP1921, lk. 11)

Nagu espooltöödud näidetest järeldub,
elirtab kirjanik a- ja e- lõpulist
lühikert mitmuse osustavat. a-line
mitmuse osustav on tal i- tüvelistel
rõnadel. Selline ennemus oli ka üldises
keelepüügis.

Keeleuendajad soovitarisid
i- tüvelistel rõnadel mitmuse partitiivi
lõppvokaaliks e-d¹.

¹ J. Arvix, Launima k. p., lk. 468 - 470.

l - line osastav i - tüvelistest
rõnadest fikseeriti ka 1918. a. sõna-
caamatus¹.

20-ndatel aastatel ei kohta
Alle keletarvituses veel i - tüvelistest
rõnadest l - lõppvokaali. See tuleb
autori keelepruuki alles kolmekümnen-
date aastate keskpaiku.

i - mitmus.

20. sajandi algul, ajal, mil
Alle alustas kirjutamist, ei olnud
i - mitmus keegi produktiivne.
1912. a. hakkas J. Arvik seda propa-
geerima². Ta püüdis anda i - mit-
muse tarvitamise reeglid. Üldiselt
hakkas sellest alates i - mitmus levima.

¹ E Õk I, lk. VIII.

² J. Arvik, Ilusa keele kõlaline inetus.

„Eesti Kirjandus“ 1912, lk. 266.

(J. Arvik, Ilusa k. kõlal.)

Alles tarvitab i-mitmust
ohtralt. Tema juures võib märki-
da inegi i-mitmusega liialdamist.

- Jõest kuhjatus laipest (CB 1921, lk. 26)
läinud ajust siluette (ÜS 1921, lk. 60)
...käis tal rõõrmeist välja kõrgel
(ÜS 1918, lk. 16)
...õõtruden rebur lööliste turjel
(CB 1921, lk. 14)
...ent kihab kaldapääsne järlutejirst
salgus (CB 1921, lk. 21)
...läeb looja päike teraveestes järvis
(V 1915, nr. 34)

ja männi oxilt raske piser
tilgub (V 1915, nr. 34)

J. Kavin pidas lühikest mitmust
võimatuse i-tüvelistest sõnadest
(qudelites jne.)¹.

Alles on i-mitmust koo-
pis liialdavamalt kasutanud, kui
nda üldises keelepruugis tarvitati.

¹J. Kavin, Huga k. kölal., lk. 267-273.

La tänapäeval pole järgnevad
i- mitmuslikud vormid soovitatavad.

See noorte põlv oli äärmuseni
tagasihoidlik oma enesavalolusis
(P 1920, nr. 287)

... kus ümberkaudsed nurgakarud
suuril pühil (Od 1919, nr. 2)

... igavesti rohilisel kaldal oli
laadunud tantrima (Od 1919, nr. 3/4)

... mööda kantud tundmatuist
saarist ja zarnust (Od 1919, nr. 3/4)

... kuldkihvega ja kappiga (Od 1919, nr. 3/4)

... kes puugu õieli, mainitud lõrsale
(Pä 1919, nr. 267)

... noil hallel ajul (Od 1919, nr. 1)

... vännud on joonealusis
(Od 1919, nr. 2)

... olid kohevil ulziga tihased
(LR 1934, lk. 23)

Ajalehist jälle loed (Sä 1939, nr. 5)
stle produktiivset i- mitmuse pruukimist
on võib-olla soodustanud põlvnemine
mulgi murde alalt, kus rällised
lõuna - eestilised i- mitmuse vor-

mid pole tundmatuid¹.

Omadussõnade võrdlemine.

1915. a. hakkas J. Harik eesti keele uuendamiseks üha rohkem võõrsilt võetud sõgumeid kasutama. Ta tegi ettepaneku soome keelest üle võtta ii abil moodustatud superlatiiv². Kartatel 1915-1917 ulevinud uus ülivõrre kuigi laialdaselt. Sellise ülivõrde kohta Allelt näiteid ei leidu.

Omapärane on autoril aga võõr- ja rahvusvaheliste sõnade kesk- võrre.

... nii olla ilusam ja elegantim
(P 1921, nr. 83)

... meie intelligentsim spordimees
(d 1927, nr. 6)

¹ P. Tanning, Mulgi murelet., lk. 39.

² J. Harik, Katked ja näited I, lk. 28.

... muuslas kõige modernima
ajuga (Pä 1931, nr. 189)

... oleksin Nabariigi firma
tõttu midagi olulisimat
nõustanud (Od 1919, nr. 7)

Taoline võõramadussõnade võrdle-
mine oli omane üldiselt kogu
kirjakeelele käesoleva sajandi
erimertel aastakümnetel.

2. Verb.

Tegusõna käändelised vormid.

da- infinitiv.

da-infinitivi lõpul poleud saajandi algul üldkirjakeeles mingit ebakindlust. da-tegevusnime väljakujunemisel lõpu vastu astus välja J. Savik 1912. a. Tema arvates oli da-lõpp inetu¹. Sellist alates ilmuski keeleuueenduste poolestajate kirjutistes vahel imperatiiviga sarnaseid murelini infinitiivivorme. Rohkesti on neid ka alle töödes, mida võib pidada ... murede mõjude autori keeletarvituses². Loomes tuleb da-lõputa infinitiiv sageli kasuks ka väärinõudule.

¹ J. Savik, *Laurima k. p.*, lk. 479.

² P. Tarning, *Mulgi murede*, lk. 46-47.

Aja vaimu kummarola - asjata
(D1916, nr. 165)

... et teda ta kodukohta, Baltiski,
igavesse puhkusele õiduta
(Od 1919, nr. 1)

... paganaisl uude Eesti kusti
usku pöörda (Od 1919, nr. 1)

... ja kirjanduslikule publiku-
mile püüa silma püüki
(Od 1919, nr. 2)

... ent seda plaani ei või
tema ülelegi hingele avalda
(D1921, nr. 83)

... töörahvast sinust lahuta ei
saa (d 1949, nr. 143).

Nagu näha, kasutab autor lüüdes
imperatiivisarnast da-infinitiivi
kuni oma loomingu lõpuni.

des-vorm.

des-vorm oli käesoleva sajan-
di alguseks saanud väga kujunenud.
1907. a. alates püüti seda kindlustunud
vormi muuta. N. Ristala hakkas des-
-vormi tarvitama ta-liiteta (vilistis).

Alle kantab nllist des-in-
finitivi väga palju, ta liidab
ka kaksisilbilistes i-, u-, ü-tüvedes
des-lõpu lihenenud sõnakujule
(näppes).

Puhuge pannaist, pöristen trumme
(CB1921, lk. 57)

...tuhatsnelja eemal tõttes
(ÜP1918, lk. 17)

...neil rilitab õnnistes pead
(P1916, nr. 155)

...niisutes mulda ja roostitand
pärja (ÜP1918, lk. 52)

...ning näppes astri närbunud
(ÜP1918, lk. 44)

des-lõpu liitmisel lihenenud tüve-
dele pole autor aga päris järje-

kindel.

Jä kudrutades loomitiigis võivad
konnad (Ool 1919, nr. 6)

Üldiselt võib siiski märgata kirjari-
ku kaldumist liita des - lõpp lihe-
nemist tüvele, mille põhjuseks võib
olla ka autori kodumurre¹.

tud-partitsiip.

1913. a. alates hakkas Rislala
ilma ta - liiteta kasutama ka
tud - kemsõna (kirjutud, valmistud jne.)
J. Stavin ei nõustunud Rislala ette-
panekuga ja soovitas seda tüüpi
sõnadest tetud - lõppu (kirjutetud,
valmistetud)². 1916. a. soovitas aga
Stavin juba tet - lõppu (kirjutet)³.
Järgnevalt võetakse vaat-
luse alla, kuivõrd on selle keele -

¹ J. Tanning, Mulgimurded, lk. 48.

² J. Stavin, Katsed ja näited I, lk. 15.

³ J. Stavin, Katsed ja näited II, lk. 17.

muendustate ettepanekuid arvestanud.
1919. a. on ta järginud Lidlala
ettepanekuid.

Põrutud südame põhjani sur-
ma ja kaduvuse traagikast
(Od 1919, nr. 2)

... kajastud sügavsinisel veel
(Od 1919, nr. 2)

1920. a. alates aga on alle hakanud kinn-
tama taviku soovitatud norme.

Konakunsti retseptide järel
valmistet (P 1920, nr. 330)

... mis otseselt võet kompleksi
karbi kaanelt (P 1920, nr. 293)

... mis on lubat novellis
(P 1921, nr. 8)

... ei ole selarve kokkusaadmise
juures andmeid tood
(Ta 1921, nr. 2)

... kōin haljas valgus tärgelole
(L 1930, nr. 10)

... hästi näht ja värskest tebat
(L 1930, nr. 1)

Samasugused kujud on alle leides. 1918. a. erineb autoril

Ridala soovitatud vorme.

... tarvis veel oodata ennustud
tundi (iS 1918, lk. 14)

Oligem aga on autor üle läinud
taviku eritatus vormidele.

Läranis kui kirikute kuplid
kullat karrast (CB 1921, lk. 20)

... pillut nädamete solgivetu
(CB 1921, lk. 58)

... põet puul, pöösastega piirat
(LK 1925, lk. 8)

... valgustatud akna taga (CB 1921, lk. 46)
Tunst paljud puhendet veel turmale
(LK 1925, lk. 20)

... kalle viat palit (LR 1934, lk. 46)

Kielemendevõrkudel vormist ulatuvad
Alle luules kui 40-ndate aastateni.

... kui kärutab meie jumalselt juht
(L 1937, nr. 4)

... oma igatsusi kaotet kodumaast
(L 1939, nr. 4)

Nagu selgub, elistab Alle tet -

- lõpulist tuol - kesrõna. Analoo-
gilised tuol - partitüübi lõpuks on

käibel ka kirjanike kosumuvodes¹.

nud - partitsiip.

Kulemündajatest ei jäänud
pundutamata ka nud - kerkrõna.

1916. a. peale propageris J. Havik
nd - lõpulist partitsiipi, mis pidi ai-
tama eesti keelt päästa „kõlalisest in-
tusest“². Üldrahvalikus kirjakeeles ei
avaldamisel see ettepanek mõju, nin
jätkati seniste vormide tarvitamist.
Alles on aga nud - partitsiibi lõpp
küllaltki kõikum. 1919. a. alates kasutab ta
keeleuimenduskäste poolt soovitatud partit-
siibi lõppu - nd:

Tuhad ja ükskord on ta kujutanud (P 1920, nr. 23)

... mis vanad pehkingid tõekid (Od 1919, nr. 1)

... mille mõned šefid on nio
hulanud (Sa 1921, nr. 248)

... kuid välja ei mötlenud midagi
(P 1921, nr. 83)

¹ J. Tanning, Mulgi murdet., lk. 48.

² J. Havik, Katked ja näited II, lk. 11.

... ent vaevalt olin nulund oma
värinod silmas (P1921, nr. 83)

Järve kaldale viib läbi männi-
metsa kohtund te (Ol 1930, nr. 2)

... kogu kari tagasi pöörnud
(Pä 1930, nr. 75)

Päeant 1930. a. Alle proorapalades
nd - partitsiipi enam ei erine.

Oma lures hakkab ette
nd - partitsiipi hiljem tarvitama,
alates 1925. aastast.

Papp leivata jäänd (Lk 1925, lk. 20)

... kui niida rakutu tal valutanod
(Lk 1925, lk. 8)

... sest iganend ju ajast (Lk 1925, lk. 11)

nd - kesksõna tarvitamine lures
ulatub kaugemale kui prooras, selle
lõpu kohta võib näiteid leida veel
1939. a., 1930. a. kantab ta aga
nd - lõpu veel väga oltrasti.

Isa talupoja harvestand kultuuri
(Ud 1930, lk. 47)

... koltund leht on rebit põrmu
(Ud 1930, lk. 28)

...ligi metratur kortund pinna
(UL 1930, lk. 3)

Päisjääval on täitund ulm
(KL 1934, lk. 48)

...kõik teed on tuiskund hange
(KL 1934, lk. 58)

...närbund loorberite kera (Tä 1938, lk. 80)

...hukkas kullund sõjariha (L 1939, nr. 5)

Äärmiselt nd-lini vorme liame allalt
ka 1950. a. Nende erinevus on tungi-
tud väcrimöödust.

On välja löönd verine lööve
(L 1950, nr. 9)

...sist rahvas on vabeneud kurna-
jaist (L 1950, nr. 7)

Sajandi algul oli rühm
pöördõrõnu, millis andis tunda kää-
deliste vormide väljakujunematus. Need
olid kontraherunud verbiid, mida veel
sajandi algul muudepärastalt tarvitati
tugvaartmeliselt gl-infinitiivis ja
muud partitriibis¹.

¹ G. Ahven, 6. kirjax. areen., lk. 108.

Alles juures leiame just nud-partiti-
siibi tugavaartmelist kuju.

Kemad ei ostanud mingisugust
kirja (KdM 1907, nr. 26)

... teist korda lugema oli hakkunud
(KdM 1907, nr. 26)

... et kutsunud piibuligi si
märkanud (KdM 1907, nr. 27)

II kulekonverentil 1909.a.

tunnistati õigeks küll mõlemad sõna-
kujud (märkanud, märqanud), kuid
soovitati esitada arstmevahelduslikke
vorme (tännanud jne.). Sejuures fik-
seriti eida sõnu, kus nõrgaartmelist
normi pidi kitsalt murdepäraseks
ja seega õigeks loeti tugavaartme-
lised vormid (alganud, kiitganud jt.)¹.
1915.a. püüdis ulesse küsimusse ul-
gust teha J. Arvik, soovitades ainult
nõrgaartmelini vorme².

¹ J. V. Verki, 6. kirjax. reeglid, lk. 28-29.

² J. Arvik, Kahenilbiliste verbide kolm pää-
liiki. „Kõheline Kuukiri“ 1915, nr. 3/4.

Lirjakulise tarvituse ihtlustas nõrga-
artmeliste vormide kasus da- ning
des- infinitiivis ja nud-partitiivis
õigekirjutuse-sõnaraamat¹.

Pärast sõnaraamatu ilmu-
mist leidub ikkagi veel tugeva-
artmelist nud-kesksõna.

Näimaks on et oli ta kohtanud
(Pä 1919, nr. 267)

Mind on ju ära löötnud
(Od 1919, nr. 5)

...kes ei orkanud lugu pidada
(Vll 1923, nr. 225)

Verbisdes andma, tundma erines ül-
dise kujutluses nud-partitiiv-
kabel viisil: andnud ~ annud.

Näimased vormid võeti ka 1918. a.

sõnaraamatusse paralleelselt sisse².

Alle elistab assimileerunud vorme.

Ei annud üllist mingisugust (Kd 1907, nr. 12)

...meieksusteni olikarud (Od 1919, nr. 3/4)

¹ E. Ök I, lk. X.

² Lealramas, lk. XX.

Üldiselt võib märkida, et verbi käändeliste vormide puhul on ille küllaltki arvestanud keeleuimenduse-panekuid, teiselt poolt aga ka murde-lini vorme kasutanud.

2. Tegusõna pöördelised vormid.

Kindla kõneviisi olevik.

Kindla kõneviisi oleviku vormid olid kirjakeeles üldiselt fikseerunud, ainult ührikronades oli sajanolivahtusel veel astmevaheldusest tingitud kõikumust.

Nüüdast võib märkata ka illel.

Oma raatur väärt, kes nuttab
orjuses (V S 1915, nr. 7/8)

... kes laisalt kõrval tõmmab
ligipää (L K 1925, lk. 11)

...jäärve pinnal nütib sära (Ud 1930, lk. 34)

Ja veel rohkem pakemalt kergeb
(Ol 1930, nr. 2)

Oleviku mitmuse 3. pöörde
de väljakujunemise kasutamiseviisist
kaldus kõrvale Riistala, kes tarvitas
muredepäraselt jõulvaad, lendvaad,
tõstvaad.

Lirjakule reeglitest lahku-
minekut leidub samuti. Alled.

Ja hinge põhjast tõunvaad ramed
leina (ÜP 1918, lk. 43)

...sinte vahel kurtvaad rõõmuad,
leina (P 1916, nr. 155)

...väga linnast petvaad kevadilmaad
(P 1916, nr. 155)

Kaas hinge aharveedelt kandvaad
minol (ÜP 1918, lk. 40)

Sellist eninemust leiame veel 1930. a.
Lutsvaad hääled kartud tuule
(L 1930, nr. 1)

Põhiliselt leidub neid erandlikke
vorme siiski ainult Alle luules. Proo-
sas need puuduvad. Seega võib
oletada, et taolised vormid autori luules

on tingitud mõningal määral ka värsimöödust.

Kindla kõneviisi lihtminevik.

Kindla kõneviisi lihtmineviku ja tingiva kõneviisi oleviku mitmuse kolmandas pöördes oli rajandi algul üldintunud [s]-ivad-lõpp. Selle lõpu aihuvalitus kestis kuni 1910. aastani¹. Mainitud imperfekti lõppu leidub ka allel.

Viimaks tõusivad nad vaikides
üles, võtnivad rüüdist lahti

(LH 1907, nr. 26)

Nemad saiivad kirja (LH 1907, nr. 26)

Käed hakkasivad tal värisema,
pisarad nõrgusivad silmadesse,
tantrisivad silmade ees ja
ühinesivad viimaks suureks tin-
di lombiks kokku (LH 1907, nr. 26)

¹E. Ahven, E. kirj. areen., lk. 111.

1911. a. hakkas üldises keelitarvituses
[s]ivad - lõpu kõrval ka [s]ist-lõppu
ilmuma. 1917. a. oli [s]-ist saa-
nutanud juba täieliku ülevaatu
[s]ivad-lõpu üle. [s]ist-lõppu ai-
tas kindlustada 1910. a. keelikonve-
rentsil selle kasuks vastuvõetud otsus.
See seisukoht avaldati. 1912. a.

„Eesti kirjakeele reeglites“¹.

Allul enneb lules [s]ivad-
-lõpp üldisest kaunistusest.

Siiglasel ainult siis olivad
ilmas (ü § 1918, lk. 13)

...männid muvedurivad looka
(UL 1930, lk. 55)

...tammurivad üle taeva
(UL 1930, lk. 52)

Pärast 1930. a. ei leidu enam Alligi
lules [s]ivad-lõppu kindla kõnevi-
si lihtsimeviku mitmuse kolmandas
pöördes ning autor äärdub kirja-
keelsele vormile.

¹ J. V. Veski, E. kirjakeele reeglid, lk. 29.

Sajandivahetusel esines ka selliseid imperfekti vorme, nagu kasvis, lõppis, mis eksisteerisid veel kaärsolva sajandi paaril esimesel aastatuhandel. Õigekirjutuse-õnaraamatki andis paralleelkujuid õitser ~ õitris, lõppes ~ lõppis. Ainnõigeteks peeti vorme pääris ja ja kasvas?. Sellist minevikku esineb alles rohkem, isegi veel 1930. a.

Näid all pääris see noorus eneseteotuse (P 1930, nr. 63)

... kõik häda näitis (ÜS 1918, lk. 75)

... mis harilikult lõppis võrdlemisi ilmsüütu arestiga

(Od 1919, nr. 6)

Kuuluendajad soovitanud 1912. a. alates üldkirjakeelele võõrast i-minevikku (kummarolin).

Allal leiab i-minevikku 1918. a. alates.

Karva toetin nii silla kärsuul (CB 1921, lk. 70)

kui sinus kujutlin ma enesel

Uadonnat (ÜP 1918, lk. 73)

... jooksin peatid (CB 1921, lk. 69)

... vaatlin, kuidas noxitseden
(CB 1921, lk. 69)

Neid vanu tuttavaid mõtteid

mälitsedes lameskelin

(Ol 1930, nr. 2)

Ja känelist sageli mulle

(KK 1934, lk. 53)

Pärast 1934. a. alle seda enam ei kasuta.

Nagu näidetest selgub, eelistab alle i-imperfekti si-tunnustega minevikule. i-minevikku esineb väga arvukalt mulgi murdes¹.

Ilmselt on see mõju avaldanud antud muredalalt pärineva kirjainiku keelepruugile. Teiselt poolt võib i-mineviku tarvitamises näha ka keelearenduste ora.

¹J. Tarning, Mulgi muredet., lk. 50.

Kaudse kõneviis.

Lüldises keelitarvituses oli kaudse kõne väljendusvormiks 1917. aastani da-infinitiiv. Sellel oli lai kandepind põhja-estimurdes¹. 1910. a. keelekonverents fikseeris kaudses kõneviisis lubatavaks nii da-infinitiivi kui vat-vormi².

Alles erinevad ka mõlemad kaudse kõne väljendamisega vahendid.

August Gailit olla tahtnud
(Dä 1919, nr. 267)

... eäägiti, et tütar seda
väärt ei olla (LdM 1907, nr. 27)

... tema tulla Raadi mõi-
rast reepi ja sakariini jäga-
mast (Od 1919, nr. 2)

... põrand olse nõtkuvad sellers

¹ E. Ahven, 6. kirjak. aren., lk. 113.

² J. N. Veski, 6. kirjak. reegliid, lk. 14-15.

otstarbeks kokku kutjatud.

(Od 1919, nr. 3/4)

... neile näitavad erimesel mo-
mendil kõik toas olevad asjad

(Od 1919, nr. 6)

Näilisminister Strandmann

olla tääkind (D 1920, nr. 302)

Kaudse kõne väljendamiseks rakendab
Alle veel ka ma-infinitiivi.

Meil ravnast kraami olla pal-
ju riginemud Tartus, kes

Naisühingus küpsutama kuklid

ja keetma riiguvett.

(Od 1919, nr. 10)

Rohkem näiteid kaudse kõnereisi
moodustamise kohta ola- ja ma-in-
finitiivi abil. Alult ei ole lei-
tud.

Umbisikuline tegumood.

Kulemuendaja Lislala võt-
tis uuesti tarvitusele juba unu-
tusse vajunud vormid (kirjutakse jt.)
J. Arvik püüdis umbisikulises tegu-
moes muuta a - vokaali l - ks
(kirjutatakse)¹. Kuid ettepanekud
jäid üldises kirjakeeles tarvitusele
võtmata.

Allelt võib Lislala roovi-
tatud vorme leida luules, kus
nende esinemust roodustab värvi-
mõõt.

- ...kus hinge altaritelt varistakse
tuhk (ÜS 1918, lk. 61)
- ...kun verre uputakse mässu tuli-
lonti (CB 1921, lk. 34)
- ...vilitakse talle näkku (CB 1921, lk. 36)
- ...ja suuuntakse mõnest mahapranit
sõst (LX 1925, lk. 25)
- ...küll rind painatakse nagu (Pä 1939, nr. 2)

¹ J. Arvik, Katsed ja näited I, lk. 15.

Sellist ke - olevikku itlle proosa -
palades ei esine, küll aga kanitab
autor Arviku ettepanekut oma
artiklites.

Kõrgete ideaalide järgi mõni-
tatakse, taga kiuratakse, mu-
daga loobitakse ning kolgatal
võitumisele naelutatakse

(KKJ 1922, nr. 32)

...mille juures ära uustatakse
(d 1932, nr. 10)

Edaspidi esineb autoril umbhinnuline
tegu mood taolistes sõnaosades juba
kirjakeelses kujul.

Verbiidil, mille da-tegevus-
nime tunnuseks oli -a (tuna, panna)
tuletati impersonaali oleviku sajandi
algul veel kahenäguiselt: da-infini-
tiivisest (minnakse), hoopis enam
aga tud-partitsiibist (pandakse).
Viimane vorm oli kirjakeeles äige

¹ E. Ahven, E. kirjakeel. areng., lk. 114.

tugevasti levinud ja nii jäeti ka
õigekirjutuse - sõnaraamatusse mõ-
lemaol esinemused¹.

Alles võib märgata
nõrgaartmelist umbisikulise tegu-
moe oleviku esinemist.

Ja kabelis lühakse kella
(ÜS 1918, lk. 31)

...sin nähakse hingede õõl
(ÜS 1918, lk. 30)

¹ EÕK I, lk. 60.

III. Süntaktiline külg

A. Alle loomingu.

Eesti keele lausehituse põhiained on püsinud väga pikka aega. Vähe on muutusi toimunud ka süntaksi üldreeglites. Kirjakeele lausehitusele hakati tähelepanu pöörama kaesoleva sajandi algul, s.o. ajal, kui elavnes üldse kogu keelealane tegevus. Kui võeti 16 keelekonverentil sõna selle kohta, et kirjakeele süntaxis säilis sajandi algul siiski mõnel määral veel vakra keele mõju¹.

Vaasildaval autoril esineb samuti konarusi süntaksi mõnedes kompo-

¹ J. V. Keskü, 6. kirjak. reeglid, lk. 33-34.

rentides.

Järgnevalt käsitletaksegi lähemalt mõningaid ebasovitatavaid nähtavilisi jooni nii üldises kirjakeeles kui ka ilu loominguks.

1. Lauseehitus ja lausekonstruktsioonid.

Üheks kirjakeele puuduseks, mille kohta võeti rajanoli algul elavalt rõna, olid rarrapärased raama-konstruktsioonid. Uuritaval autoril selliseid rõnauhindudeid, nagu sai tagasihoidud, ei erine.

Ille proosat iseloomustab aga tihtipeale väga pikk ja kuruks lausekonstruktsioon, mis mõnikord muudab mõtte regaraks ja takistab lauset arusaamist.

Järgnevalt tuleks paar näidet selliste väga pikkade, kuruks ja lohisevate lausete kohta.

Varul pagana-ajul oli ne
pain olnud muistsete leolu-
laste ja lätlaste ohverdamise
kohaks suurele Perikuras'ile,
kus preestrid tuhandaastalise
tamme all olid püha, kus-
tumata tulel - Žniczi alal hoid-
nud ja vana devajtis rahva-
vanematele tulevikku ennusta-
nud ja kus ümberkaudsed nõi-
karnud suvit pühil pühale
madude ja ninge ette olid
kummardanud (Ool 1919, nr. 2)

Elvikaal-konservatiivsete ringi-
de poolt koolega õhutetult
kannas alles intuitiivsete el-
aimustega, ootuste ja lootus-
tega täislet ring poola hinge-
lule omase palava iramaa ar-
mastusega kät õhkonnas uut
koogu võtma poola romantis-
mi ajult pärit messianismi
ideoloogiat, mille hüpnos, ehk

küll vähemal määral koogu
aeg oli edasi kestnud poola
seltskonna pääle (d 1923, nr. 3)

Lirjavatemarkide tarvi-
tamisel on autor olnud üpris
ebakindel. Nii pole ta pikemaist
des-konstruktsiooniga algavaist
lauseist kunagi valdanud, samuti
pole ta kunagi arutanud ka lause
lõpus aruva des-lühendi ette.

Lõhkiides samne brontosaurusu-
raatras torm mässaval
merel_ lõhkudest laineist ja
puristest pilvile vattu (d 1923, k. 7)
See intus lahtitehtud jiuustega
akna alla ennast tooli pääle
välja niustaden (Kd 1907, nr. 27)

Samal ajal aga valdab autor
kui-võrdsuse kunaga.

Ju kolmat päeva prassis ja
määrates meru merel, kui
jaobund tõbras_ orunden kal-

dale rohkeat lima ja vattu
(26 1923, lk. 2)

Pikemates lauretes on autor siiski
üksikuid osi kirjavahemärkislega
valdanud, kuigi see suurt ei aita
lause mõtet selgemaks muuta.

Ja teie, Eesti kurntrikud, kuste
Eesti kurnti üle ülevaatlikku
teost kavatsete välja anda, et
Gallia, Germaania ja Luu-
-Britannia raarte pärismae
paganaisel uuele Eesti kurnti
urku pöörduda — tehke enne seda
hooliga nägemist kurnti misjoni
tööd (inimeneis meie riigivade
keskel!), sest muidu võib ette
tulla, et kui mõni väljamaa
gentelman Lloyd George ehk
Clemenceau juttu Eesti kurnti
algab, siis meie portfelliga ja
ka portfelltita riigimehel muud
üle ei jää, kui ennast kas kurn-
ti vegetariaanlaseks ehk põh-
jusemõtteliseks värvilise foto -

graafia amatsööriks turnistada
(Oel 1919, nr. 1)

Eeltoodud lauses on autor kirja-
vahemärgiel õigesti arutanud, kuid
lause on nii pikk, et autori mõ-
tet on raski raske jälgida.

2. Lõnade järjekord.

Üheks lauseehituse küsimu-
sks rajandi esimestel aastakümne-
tel oli lõnade järjekord. Eriti
oli segane verbi pöördelise vormi
arend kõvallauses. Rajandi algul
oli veel küllalt levinud tarvitamis-
viis, mille kohaselt verbi pöördeli-
line vorm antati kõvallause lõppu.
Rajandi teise kümnendi lõpuks jäi aga
verbi pöördelise vormi selline pai-
gutus juba veanollikuks.

Kõnealust küsimust käsitles
1912. a. Y. Arvik. Ta rõhutas il-
diselt levinud seisukohta, et koo-
men või verb tuleb asetada mitte

lause lõppu, vaid võimalikult ettepoole. Teinuks leidis Havin, et sõna või sõnaosa, mis teinest rõltub, tuleb asetada võimalikult selle sõna järelle, millest ta oleneb¹.

Enamikul juhtudel Alil verbi pöördeline vorm kõrvallause lõpus ei ole.

Kodus ei tunne ta omal ühtigi hää olema, temal ei igae (LM 1907, nr. 27)

... sest ta nägi, et mees nendele mõnda kallist kirja teist korda lugema oli hakanud (LM 1907, nr. 26)

Seda leidub lause lõpus ainult üsni juhtudel.

Terveks on jäänud ainult üks kõrvaline kapell imetegava Madonna pildiga, millele puust kellatorn külge on meisterdatud ja nii kui tunnismees

¹ J. Havin, Lõige suurem germanismus Eesti keeles. „Eesti Kirjandus“ 1912, lk. 368.

endise aja hiilgusest - nuve
venelaste refractorium, kus
sisseade veel võõblemisi
käas korras on (Od 1919, nr. 2)

Kõiks omapärases näk-
tuses kalle sõnajärjekorras on lii-
ga rohke inversiooni kasutamine,
mis toekab silma just tema luo-
les. Inversiooniga liialdamist on
maininud ka luuletaja hilisemad
arvestajad. V. Beekman kirjutab:
„Oma nuve rihutiheduse juures
on kalle luuletusest ja epigrammid
peaaegu alati väga selged, kui
arvata maha mõneregund inver-
siooniga liialdamised“¹.

Kõige rohkem esineb autotil
sõnajärjekorra muutmist täiendli ja
põhisõna puhul.

Ei leidnud rüpes lilli violetti
(ÜS 1918, lk. 36)

¹ V. Beekmann, A. Allet lugedes.

„Lahva Häääl“ 1955, nr. 68.

...kohast rahva rahutu vallist
(CB 1921, lk. 14)

Patrioot nyyd riigivõlga
laseb liugu vartla (Ta 1922, nr. 4)
...ega meest riiku nimi riigi-
varga, marodööri (Ta 1922, nr. 4)
...rannal kauge mere saare
(L 1927, nr. 1)

...ülal kõrgusen rinitaeva
(L 1933, nr. 2)

...üle küüva kõrge kuuri (LR 1934, lk. 36)

Tihti on inversiooni pööruseks
olnud värsimoot. Mõnikord on
pööriseks ja täiesti asendi muut-
mist põhjustanud ka riim.

...mis kahetanud elutuled kõled
ja lahutanud inimesed jõled-
(L 1918, lk. 36)

Harvem on muudetud verbi ja
rihtise asendit.

...uut revolutsiooni akti vagu
(L 1925, lk. 14)

Sel teel on lahutatud täiend ama

põhivõnast. Mõnikord on selline
õnasele järjekorra muutmine tul-
nud kasuks värsimöödule.

...mit tules heleveest mu hingepuusi
(ÜS 1918, lk. 44)

Autoril leidub ka aluse ja oeldise
inverisooni, kuigi suhteliselt harva.

Alguks inime oli nii väeti
(ÜS 1918, lk. 13)

Kokku siis igalt poolt jumalad
õitrid (ÜS 1918, lk. 13)

Leskpäeval helge päike xvi
(ÜS 1918, lk. 75)

liigutas tuul pronkstüraani
punast kallariidet (CB 1921, lk. 20)

Nahel on kaarvõna ja nimivõna
järjekord ära vahetatud.

Üle põlluribal küindja läävad
kured (ÜS 1918, lk. 65)

...alla kõrge taeva võlvi (L 1930, nr. 1)

Selliseid inverisoonijähtumisi erineb
harva, peamiselt on ära vahetatud

ikka põhivõna ja täiendli anukoht.

3. Lauseühendid.

Märgatavaks sintaktiliseks muutuseks käesoleva sajandi algul oli des - konstruktsiooni kasutamise laienedamine kirjakeeles. Teise küm-
nendi algul hakkasid nooreestlased des - konstruktsioone tarvitama roome keele mõjutusel. Nende rakedusel muutusid des - ühendid sageli väga pikaks ja lohisevaks, nii et vahel mõte kipus regaks jääma.

Hlil otseselt allist noor-
estlase moodi omapäratsevaid konstruktsioone ei ole, küll aga kasu-
tab temagi des - vorme mõnikord tarbetult ja lause mõtet regaks tegevalt.

Hilistalvisel ilmal kandvime ta
valge puurärgi lilled ja hüat-
nindi pärjalega kastuna
pakku lund sadades Jaani

kirikust vanavankrile ja nii
liikus vaikne linarong ilma
mingisuguse ametliku toredu-
sta läbi linna vaksali poole,
kuhu jõudes ta ränniku vaju-
ni (saatuse viimase irsonia)
olime kurnitud mahutama
(Ed 1919, nr. 1)

Tõoga lõpule jõudes ronis ta
ahvi mäledusega mööda
mahooniparku alla (Ed 1919, nr. 2)

Üldiselt kasutab Alde des - konstrukt-
sioonide nende õiges tähenduses.

Ülimaalset kevadtuulet jõu-
des pööras ta oma õitva
keha (Ed 1919, nr. 267)

... mööda kartust tundmatuist
saarist ja rannust, kuni vii-
maks tumalisel ööl, rattudes
Nagasaki karile, laevakere olimur-
dunud ning meri kõik oma
alla matnud (Ed 1919, nr. 3/4)

lauseliikendelis tundmust
või kahtlust väljendava verbi järel
arvutati rajandi esimese kümnenali
jäoksul peamiselt ma - infinitiivi
(näivad...unistama), mis arendus
rajandi teisel kümnelil vat - vor -
miga. Selle kanns struktas ka
1910. a. toimunud keelekonverents¹.

Altelgi esineb mainitud
konstruktsiooni.

Otto Krusteni pääle näikse
viti rooduslikult Laaremaa
kliima olevat mõjuvad
(Ool 1919, nr. 1)

4. Lõltumine ja ühildumine.

Läisoluva rajandi teisel aastakümnel hakkasid keeleuendustlased ignoreerima eriti keeles väljakeijunenud sõnadlevahelist vormilist lõltuvust. Seda hakkastas eriti

¹ J. V. Vemi, 6. kirjaj. reegliid, lk. 34.

Lidala 1913. a. (Mõtlenin ... sõda
väinest hinge)¹.

Üldiselt ei leidunud vastu-
kaja selline liialdatud sõnade
võlvuvuse moonutamine. Väineri
retratsioonivirgu on ka alle töödes.
Tema luuletustes võib väär retri-
atsioon olla tingitud riimist ja
rütmit.

Lokid rarchased lõvi (N 1915, nr. 7/8)
... neist peab tõusma kuusti koda,
mis ei murra aeg ei sõda
(Obl 1919, nr. 5)

Näarcatur'i retriioonis tuleb ette
ka autori proosas.

... kes tema ähvareldarud lõhki
lühia kui täpnapoja
(Obl 1919, nr. 1)

... kui mu valdas sammertav
uni (P 1912, nr. 43)

Erinevusi kaasaegselt kirjakeelest

¹ E. Ahven, E. kirj. aru., lk. 119.

oli käesoleva sajandi I poolel ka
rõnade ühildumises. Üldkirja-
keelele ei olnud vastuvõetav rõna
oma käänamine, sellist ühildu-
mist propageerisid aga noor-
estlased. Ka selle töödes eni-
neb küllaltki rõna oma kää-
namist.

Pääl ühikindluses loon ma omad
valmid (ÜP 1918, lk. 40)

... ta oli omas lootuses pete-
tud (LH 1907, nr. 27)

Ei ole omi jäljetoone kunagi
„produktioonini ilendand
(P 1920, nr. 326)

Nimetatud kuvamine omas
terves ulatuses põhineb eba-
tõelisele informatsioonile.
(Pä 1921, nr. 232)

Ühildumise ebarõhkumise tuleb
pidada ka täiesti jäämist
omastavasse, samal ajal kui põhi-
rõna on tundes käänetes.

Klaib hommiku varakul (P1916, nr. 155)

... ja peites oma näo lumivalge
linasse (LH 1907, nr. 27).

5. Abisõnad.

Käesoleva rajandi algul esines eesti kirjakeeles sakra keele mõjul veel rohkesti abisõnu. Pärast rajandi algul oli seda märgata ka ille töödes. Hiljem aga, pärast 20-ndaid aastaid hakkab autor tarvitama eesti keelele omaseid käändlõõne.

Akna all väikese laua ääres pingi
pääl istub vanamees; kina ääres
sängi pääl istub (LH 1907, nr. 26)

Mees jättis nüüd lugemise katki
ja tõstis pää üllesse (LH 1907, nr. 26)

... ja vaatas kartlikult selle esimese
külgje pääle (LH 1907, nr. 26)

Lõpuks võib ille keeletarvituse rin-
tartilise külgje kohta öelda, et see oli
sakraane üldise kirjakeelega.

IV. Sõnavarast

A. Alle loominguks.

Nagu teada, on keelel sõnavara rikastamiseks mitmenegused teed ja allikad. Gusti keeles on kantatud peamiselt 3 sõnavara rikastamise võimalust: 1) uute sõnade tulitamist olemasolevaist tüvedest tüsliste abil (lendpur), 2) olemasolevate tüvede liitmist (ajalugu), 3) uute tüvisõnade laenamist murdeist või tüütest keeltest (luide, partei).

Pole selle viljelole meil käesoleva sajandi esimestel aastakümnetel sees keeleuuenemislukku liikumisega produktiivselt ka sõnade kunstliku loomist.

Järgnevalt jälgitaksegi

Alle sõnavara just sellest seisukohast, kuivõrd ta on ühtesil või tein sõnavara laiendamise vahendele arvestanud.

1. Tuletatud sõnad.

Käesoleva rajandi esimese kümnenali teisel poolel aktiveeruv kirjakäele teadlik arendamine, koos sellega elavnes ka sõnade tuletamine liiside abil.

Allpool vaadeldaksegi liisideid, mida alle on reguleerimise kaudu arvestanud.

Kaand sõnaliited.

ja - sufix.

Nimisõnaliidetest võtnud keeleuendajad kasutusele omapärase tegijanimi vormi (luuletaj). J. Havin astas selle kõige raskemate uenduste hulka¹.

¹ J. Havin, Eigekeeluse põhim., lk. 54.

1921. aastant alates hakkab Älle se-
da agaralt tarvitama.

... olen karistai, kes tulirelega
(CB 1921, lk. 20)

... ikka tööline eest koolitse
(CB 1921, lk. 20)

See proosas kannab Älle seda keele-
uendurlaste ettepanekut.

Eesti luuletai on laulnud
(Pä 1922, nr. 149)

... ja isegi nurgas kiikitai
(P 1920, nr. 30)

... tühtjendas see valitse oma
õrvedaamisele auku (M 1921, nr. 5/6)

... kongressi soovil annab juhatai
(Ta 1922, nr. 2)

Pärast 1922. a. sellist tegijanime
liidet Älle enam ei kannita.

ur-, ar-liide.

ur-, ar-sufiksiga on Älle
nimisõnade tulitamine liialdane.

Selle peenetundelise luuletari
(M 1921, nr. 5/6)

Räuskuile, kes massi sen

(KR 1934, lk. 62)

... lonkari viha eest päästa

(P 1921, nr. 83)

Lüülari värsse kohtad (d 1933, nr. 10)

Üldises kirjakeeles seda liidet nii
palju ei produtseeritud.

mine-sufiks.

Kõik on rohkem mine-liitelisi; nimi-
rõnu kuni 1930. aastani.

Kui nuute voimistega (P 1920, nr. 326)

... kes igasugused eltingimised
sellis püüdnud (KK 1922, nr. 27)

... ja avaldas oma arvamini

(N 1930, nr. 24)

Üldises keelitarvituses arendati mine-
-sufiks hiljem mus-liitega. Viimast
muutust soovitas Arvik oma uute
rõnade rõnartikus¹.

¹ Y. Arvik, Uute rõnade mt., lk. 9.

mus - liitega sõnade kohta lei-
dub allelt vaid üks näide.

... kui väetamise etteheite an-
mel (VJ 1915, nr. 7/8)

Kaviku uute sõnade
rõnartikus oli ühe nimisõna -
liitena toodud -tis (peletis)¹.

Alle tarvitab järjekind-
lalt is - nufiksit.

Tarbe - ja põletispuud (N 1930, nr. 28)
... sõed relatisahjudes (Od 1919, nr. 10)
... mõned luuletised (N 1930, nr. 24)
... luuletiskoogu (d 1933, nr. 1).

nd - nufiks.

Kjavahemikul 1900 - 1917
tuli üldkirjakeele praktikas väga
palju nd - liitelisi sõnu (vahend, teisend).
Alle hakkab nimetatud nufiksit

¹ J. Kavik, Uute sõnade mt., lk. 9.

tarvitama 1919. a. alates.

Nende lõuenolisel demokriib ik-
ka kas poine külatänav (P1920, nr. 293)

... viiskummaline uppinud

kolenol (Od 1919, nr. 3/4)

... vähesed erandid välja arvat
(P1920, nr. 293)

... taruks rirst ja

keinstlin jäsenol (KR 1934, lk. 27)

ng - nufiks.

Lohkesti erineb uuwitaval autoril

ng - kütelin rõnu.

Kuiol oleng une lokaali peal ei
meeldinud (Pä 1919, nr. 267)

... palangus põlegu taevast ja
jumalaol (ÜP 1918, lk. 4)

... veises lahingus hiiglasi võitbid
(ÜP 1918, lk. 13)

... ja tõuseng niretab kui nurma-
vill (CB 1921, lk. 20)

... uute naudingute (Od 1919, nr. 6)

... otustada tema loomingu ise-
loomu üle (Od 1919, nr. 2)

... kaunis troostitule ja ningele

minevikule rajangett kestis
(P1930, nr. 29)

la - suffix.

Kavik soovitas enam kasu-
tada liidet -la (vangla)¹.

Kõlled erineb seda harva.
Üht õnnist hingust ussitoislula
(ÜP1918, lk. 74)

lin -, line - suffix.

Omadussõnaliidetest

analüüsis J. Kavik lin - ja line -
-suffixit. 1924. a. käsitles ta
lin - ja line - liidete liitumisviisi
ja märkis ekslikult, et line
liitub vokaalile, -lin aga konso-
nandile¹, kuigi -lin võib teata -
vasti liituda mõlemale. Täes -
oleva rajandi erimesel veeandil
jäigi kirjakeeles lin - ja line - lii-
dete liitumisviis ja tähendus -
linus existamises suu järjekindlu-
sus püsima.

¹ J. Kavik, Õigekeelsuse põhim., lk. 52.

Seda võib märgata ka kllle juures.

Rahvusvaheline enesemäärtuse
uhkusetunne (Od 1919, nr. 7)

... kas tee või eiline
panoptikum lahti (Od 1919, nr. 7)

... jõuka bužuaalide kiki
noorus keselt (Od 1919, nr. 6)

... kandes oma kantsleide
bürookraatlike kõhus (Od 1919, nr. 3/4)

Nii raati tragiliku rihti
järel pärin (ÜP 1918, lk. 35)

On midagi nümpaatilist

(P 1920, nr. 282)

Nagu eespooltoodud näidetest selgub,
on väga tihti liidetud lin-uks
vokaalile ja vastupideli - line konso-
nandile. Peale selle esineb line-
liide veel juhtudel, kus praeguse
kirjaviisi järgi on -ne.

Kui hää ja nukepäraline on
kõik looduses (Kll 1907, nr. 27)

... kogu selle vaimline vürts

(Pa 1919, nr. 262)

... on üks väga karakteriline ja

kuvitav vanamehe pää
(P 1920, nr. 326)

On midagi nümpaatilist
(P 1920, nr. 282)

lin - ja line - liidete ebareegli-
pärast tarvitamist võib leida
veel autori töödes, mis on il-
munud 20-ndate aastate lõpul
ja 30-ndate aastate algul.

Pöcem tundub selle tõttu
vähe katkenolilisena
(LH 1927, nr. 7)

... sest tõelike selarvega
välja tulles (N 1931, nr. 106)

tu - sufiks.

Sajandi teisest kümnendist
alates hakati adjektiivides ja
ma - infinitiivi ilmutlevas
ta - lõpu asemel kasutama tu -
-sufiksit¹. tu - liidet soovitas
ka 1911. a. tömumud keelekon-

¹ E. Ahven, E. kirjak. aren., lk. 160.

verents. Seda levitas ka Savin¹.

Alle keelitarvituses võib mär-
gata, et ta tarvitab oma luules
slatus 1921. a. lõplikult tu-liidet.

Handvairne öö, öhk tuulet
(UL 1930, lk. 41)

...kõnnist, kõigud nii kui päät i.
(CB 1921, lk. 11)

Naadeldava rüüri kasutamine grooss
on autoril kõikumam. Sajandi algul
kasutab ta kindlalt veel ta-rüü-
rit.

Futurism näidis rääk nii
paratamata retriison (Od 1919, nr. 6)

... arusaamata õnne ja kurbdust
tundes (LM 1907, nr. 26)

... ei läinud vanaliste koolit-
sest pilgust tähelepanematalt
mööda (LM 1907, nr. 27)

¹ J. Savin, Väikestel keelelistel märkused.
„Portimees” 1913, nr. 311.

Hiljem kanitab ta neid liiteid
läbisegi.

dõmnataol lagendikud

(Ool 1919, nr. 1)

... lõppis ilmsüütu arestiga

(Ool 1919, nr. 6)

täiesti omakaxpüüdmata
rõhke (Halkaall 1948, lk. 91)

jas - suffix.

Omaolussõnaliitena kasati
teisel kümnesel tarvitama jas -
- suffixit.

See mullust kuhu, paatjaisel
lehti (UJ 1918, lk. 68)

... meele kohta halli, kahkjast
(Ud 1930, lk. 16)

... tõuseb mitu rohkat kuld
(LR 1934, lk. 26)

Aga siis, kui koonu, kolme
kurdja (LR 1943, nr. 33)

Autor ei kanita eritatud liidet
kuigi viljakalt.

Tegusõnaliited.

u-sufiks.

1906. a. tehti ettepanekuid
tarvitada laiselt u-reflexiiv.
Verbile leiduma, murduma jne. kõr-
val soovitati ka selliseid, nagu
aluma, paranduma¹. Niisugu-
ne liialdatud ettepanek ei leid-
nud laialdasemalt kõlapinda.

Kõlalt võib mõningaid
u-liiteksi öönu siiski leida.

Rohtuvael kõrmasa kerad
(CB 1921, lk. 63)

xui ju kahvatuvael tähed
(CB 1921, lk. 80)

paistub paadimehel ära
(L 1930, nr. 40)

Esimesena esineb u-sufiks sõnas kortuma.

Järsku kortumist üle maku mü-
hina (Ost 1919, nr. 2)

¹ E. Ahven, E. kirjauk. aren., lk. 159.

ne - suffix.

Produktiivseks sai alle
keeletarvituses käesoleva sajandi eni-
mestel aastatel ka verbiliide -ne.

Kga nüüd ei veninenud aeg
enam pikka (Kd 1907, nr. 27)

... siis lahinenist tema ratsa-
rõõpiste hulga (P 1921, nr. 83)

... üle tummuneva linna
tornitippude ja katuste (L 1923, lk. 13)

... eesti loodusega tutvenemise
mõttes (P 1931, nr. 269)

... inka enam inimsoo ohvi-
dest põlvenemise teooria
(L 1933, nr. 120)

... see peajagu lihineb (L 1934, lk. 27)

[e]le - suffix.

Verbiidetest erineb alle töö-
des rohkemti veel [e]le - suffixit.

Luujutelge omale (N 1931, nr. 102)

... kas olekella (N 1921, lk. 38)

... kes enne mõtiskellen vaatles
tähti (CB 1921, lk. 8)

... lubage mul exitella ennest
(Od 1919, nr. 5)

... siit järve kaldalt imetelles
(Ol 1930, nr. 2)

Kui keegi nundaks kujutella
(Hallkaid 1948, lk. 22)

ta - suffix.

Omamoodi on Allu ta - suffix-
niga tuletatud uusi verbe (muigatama).

Teiste kohmetust nähes, Maro
muigatas (OD 1915, nr. 7/8)

... kui tulirannataavad uured
taevast (Lk 1925, lk. 18)

Üldtuntud olid juba sellised
verbid, nagu seisatama, kuulatama.

... jäi ta seisatama ja hakkas
kuulatama (Lk 1907, nr. 27)

Üldse võib märkida, et autor on
tegusõnasuffixseid kavitamusi võrdle-
misi aktiivselt ja loovalt.

Määrsõnaliited.

[liku]lt - sufiks.

Omavussõnaliidetele - lix
ja line on väga lähedane määrsõna-
sufiks -[liku]lt, mis tegelikult ju
ongi raadnud lix - liitelistele
omavussõnadele lt - sufiksi lisa-
mise tul. Suga tuleb käesoleva
rajaendi I veendi kirjakeeles tao-
liste määrsõnade juures erile ka
vale, samavoline liitumisviis.

... taheti elavast selgemaist
päist tõpulikult tõmaks teha
(L 1923, nr. 3)

... närvilikult jäljistes meil
haige majandusele (P 1923, nr. 344)

sti-, mini-, ti-, li- sufiksist.

Adverbisufiksistest kasutati
rohkemsti sti ~ ste ja mini ~ mine,
kusjuures vaidlusaluseks küsimuseks
rajaendi algul oli nimetatud sufiksi-

te lõppvokaal. I keelekonverentsi fikseeris ste- ja mini-vormid¹, see aga ei vähenolnud siiski märgatavalt -sti ja -mini tarvituspüüdkonda.

Elumistiga paralleelselt esinesid ka määrõnaksuffixid -te ~ -ti ja -li. Õigekirjutuse-õnaraamat juhtis kirjakeele sti- ja mini-, samuti li- ja ti-liite tarvitamisele².

Kõik erineb rohkem -lõpulini määrõnaliiteid, nende kõrval on mõnikord ka -i-lõpulised.

Nähtavasti on ta publikumile meeldinud (P 1920, nr. 293)

... ja vanad putkavad eahuliste nende varjus (KM 1907, nr. 27)

... ja kuulatas nähtavasti hoolega (KM 1907, nr. 26)

... et paremine võiks vaadlata (KM 1907, nr. 27)

... sest teisiti ei olna (KKJ 1922, nr. 30)

¹ J. V. Verki, E. kirjak. reeglid, lk. 30.

² E. O. K. I, lk. IX.

...laskuda maoli maha (CB 1921, lk. 19)

Sahaks kirjendada suuli
(d 1931, nr. 6)

Nagu eespooltoodud näidetest selgub,
on kille määrõnaliidetest kõige rohkem
kasutanud ste - ja mine - sufiksit.

2. Lõnade liitumine.

Tuletiste kõrval on üheks
rõnavarva rikastamise teeks ka
rõnade liitmine. Seda võima-
lust hakati kärsleva sajandi al-
gul uute mõistete väljendamiseks
rohkelt praktiseerima. Sellega no-
res kerkis sajandi teisel kümnen-
dil päevakorrale rõnade nomina-
tiivse või genitiivse liitumise kü-
simus. J. Ravik püüdis soome
keele osajuhil ka eesti keeles ula-
tuslikult propageerida nomina-
tiivset liitumist (aishvili, jalgkuu).
Ta leidis, et nominatiivselt lii-

tunud sõnad on ilusamad ja
muusikumad kui genitiivselt lii-
tunud¹. Arvike nominatiivse liitu-
misega liialdamise vastu astus väl-
ja J. V. Sterki, kes nõudis riiklise va-
he tegemist kummagi liitumise
puhul. Etasvolikeus terminoloogias
hakatigi mõlemat vormi süsteemi-
päraselt tarvitama.

Alles töodes on arukalt
ilukaalus nominatiivselt liitunud
sõnad.

Iga närvkeel ambult (ÜS 1915, nr. 7/8)

üks tuliallik sinnas keeb
(ÜS 1918, lk. 56)

mis kui mõõnaw merilaine
(ÜS 1918, lk. 15)

teed hirmust veitööd
(ÜS 1918, lk. 28)

levis pääst mul kaabu värske
veituul (CB 1921, lk. 70)

¹ J. Arvik, Nominatiivsed liitumised.
Tartu 1914, lk. 17.

On kaugele jäänud lumihargjad
(LH 1925, lk. 32)

... on kahtlenud mulle surikund
(LH 1925, lk. 32)

Õudre rümpseinaline lossituba
(Od 1919, nr. 5)

... kultuurivõlrannete tegelik
läbiviimine (Pä 1920, nr. 232)

... rahvuslike kultuurile
juhtivalt (KKJ 1922, nr. 39)

... maastikmaalistele rittusad-
mised (KKJ 1922, nr. 34)

... puuduseks on ruvjeoneline
veetlus (L 1923, nr. 3)

Selline nimetavalise liitumise üldmää-
rane tarvitamine kestab autori loomin-
gus kuni 40-ndate aastateni.

Tolle tõotliku kabelmaja (L 1935, nr. 10)

rammalrooside (U 1930, lk. 52)

Tamas erineb illed aga rida omata-
valisi liitumisi, mis hiljem üldises
keelitavitus on fikseeritud nimeta-
valiselt.

Tema hindamise lõputulemus (L 1924, nr. 10)

... lõpuvaatus järsk ja jäme
(Rd 1943, nr. 26)

... väga imeliku mulje võib
väljamaalare saada (NM 1924, nr. 10)

Õbareeglipärastest liitumistest ei-
neb Allel veel selliseid, nagu

... ehk see mu kojutööle küll
suure käänu sisse teeb
(Ld 1923, lk. 13)

... üks kõrvaline kapell
imetegeva Madonna pildiga
(Ool 1919, nr. 2)

... õudne nüngerina line lomi-
tuba (Ool 1919, nr. 5)

3. Nöör- ja rahvusvahelised sõnad.

Alle rõnavara jälgimisel tor-
kab silma tahutu nõörrõnaste hulka
tema küllaltki väikeses loomingus.
Eriti rohkesti erineb nõör- ja rahvus-
vahelisi rõnu autori esimestes luuletus-

kogudes („Üksinduse saartele“ 1918 ja „Carmine barbata“ 1921). Nagu teada, langeb Atle kirjanikutele algperioodil ajale, millal juhtivat positsiooni püüdis saavutada „Roor-Eesti“ sümbolistlik-dekadentlik rühmitus. 1917. a. alates hakkas „Liivu“-rühmitus taotlema oma mõju alla haarata noori, kujunemataid kirjanduslikke algajaid.

Luigi Atle ei kuulunud neisse rühmitustesse, ilmuvad tema esimesed luuletused just nimetatud kirjanduslike grupeeringute väljandis ning peegeldavad märgatavalt seda mõju, mis viimased autorile avaldavad.

Kui on Atle esimene luuletuskogu „Üksinduse saartele“, mis ilmus 1918. a., kaugel kaaraja ühiskondlikust sündmustest. Selle peamise ainevaldkonna moodustavad mütolooogia, luuletaja subjektiveersed elamused ja loodusevaatlused. Teos

sellise temaatikaga esineb autori esimeses kogus väga suurel hulgal mütoloogilist rõnavara. Nimetatust kogus võib leida luuletusi, kus peaaegu igas värvieas esineb mütoloogilisi sõnu ja nimesid.

Kui enne vajunud on sõel flinrid,
Eot ilispääne, Iris ja Loapis.
 Neil ohvrid altari tel rikkad kinkid.
 Lõõb mälu inimeses jumal-Apis.
 (ÜP 1918, lk. 11)

Iris kõbelillas udukirmes
 taga liinab meest:

Võidetud Oziris kaotanud rõjakõrv:
 valitseb nüüd Seth-vaim kõrvestkõrv.
 (ÜP 1918, lk. 10)

Samas luuletuskogus võib leida veel
 rea mütoloogilisi kujusid, nagu
Skorpion, Zoodiak, Apis, Zeus,
Charvobles, Sylla, Aphrodiite, Amalex,
Moab.

Väga ineloomulikul on antud
 värvikogule allinudki mütoloogilised
 sõnad: laun, kestave, nümf, varrofaag,

sireenid, tartar.

Autor tarvitab ka piiblist tuntud sõnu ja väljendeid.

Erioni viinamägi, Israel,
Jeesus, Juuda mugu, Paabeli vargi-
põlv, Taaveti torn.

Viimastele lähedased on sõnaühen-
did, nagu

Sibma suutõrked, Paasani
tammed, Yraali karikad,
Mükene lõvivärsas.

Mõnikord võib leida Allelt ka
mineviku kirjariike ja kirjanduslike
kujude nimesid.

Kesk elulaant hunt, leopard ja lõvi
hind varitsesid, Dante, uhke ghibellini

(ÜS 1918, lk. 33)

Vergilius mil saatjaks oli usk
(ÜS 1918, lk. 33)

Näen kätte varju, haret niuetti,
mis kahetanud elutuuled kõled
ja lahutanud inimesed jõled —
Opheliat ja õnnetut Hamletti.

(ÜS 1918, lk. 36)

Teises kuulituskogus „Carmina barbeta“
on illet kõitnud revolutsioonilise
võitluse temaatika. Vastavalt
sellele on ka rönavara muutunud
järsemaks, rõjakamaks.

Aeg rarnane, et brontorasevrena
puvintab propeller,
õõtanvast poolitab prožektor
ja maa alt varitreb õukhiller
lixtor,

aeg rarnane, et kogu ilm kui
püssirohu keller (CB 1921, lk. 8)
...ja kuulitai, kes enne mõtis-
kellen vaatles tähti,
nüüd näeb vaid põlevat karteci
tähti (CB 1921, lk. 8)

Suure ja hävingut tähistavad rönad,
nagu giljotiin, granaat, kuuliprits,
püssirohi.

Omapäraneks võib autori
juures pidada ka arvukad võõr-
keelte väljendite kasutamist. Mit-
melt poolt võib näitena leida kas
ürikuid ladinakeelseid sõnu või

isegi terveid närviristlu ja stroofe
ladina keeles.

lux perpetua luceat ... palve
kõhiseb kabelist, tulenul talve
(ÜS 1918, lk. 52)

Materdi maha ta Marnevee soonikus...
Löövis ja rõhus ta rajamaad laia!
"Pereat sub Jove Furore Teutonicus!"
Taon ta hannerse haavapuust vaia.
(ÜS 1918, lk. 77)

Laulitumogus "Carmina barbara" võib
kiida aga järgmise laulituse.

Felix erat Austria
nuptiarum causa,
item felix Arthur
eiusdemque causa
in cantandi arte
arbitrorum parte
saepe approbator (CB 1921, lk. 42)

Rohke võõrõnade tarvitamine jätkub
kogu 20-ndate aastate kestel.
30-ndatelgi aastatel tuleb uusi
võõrõnu juurde, kuid arveliselt

jäab nende tarvitamine vähemaks.

Võõrõnad on saanud
eluõiguse ka ille proosas. Alates
20-ndast aastast võib liida talt
rohkesti võõrõnadega küllastatud
laureid.

Kes üheniguse aploombiga kirjutas
üliõpilaste gldmustrit ja markiide
(Sa 1922, nr. 6)

... kui oleks tal Looma õiguse
ehk formakopeia'ga tegemist
(P 1920, nr. 293)

... kus olin neid fratseriid enne
(P 1921, nr. 83)

... mit uelle rihma penastide
ümber (d 1923, nr. 3)

Reale eritatute liidab ille loomii-
gus heegalistelt veel teinigi võõr-
õnu. Alljärgnevalt eritatakse neid
mõningaid: apokriiva, atall, bacha-
nali, band, bavaax, bassään,
beefsteaks, bernardiiin, brontosaurus,
devajtis, diploax, ensemble, fiibere,
fimament, fratser, gennad, glax,

gentelman, gladiaator, groggy, heka-
tomb, katastrofi, komitadsehi, konku-
biin, manuskript, menagerie,
pantvarem, patron, redvest, pili-
grim, pyjama, sarkilol, stseptrid,
žnicz, thoth, whisky.

Eltoodu põhjal võib väi-
ta, et võõrsõnad ei autori
loomingus väga suur osa. Tuleb
aga nentida, et mõnikord on
kirjanik võõrsõnade tarvitamisega
läinud liialdustesse.

4. Murdesõnad ja kunstlikult loodud sõnad.

Võõrsõnade kõrval leidub
Allel üsna rohkesti üldises kirjakeeles
harva tarvitataavaid sõnu, mida ta
on võtnud kanitusele kas muuretest
või arviku soovitusel.

Arviku uute sõnade sõnas-
tiker (1921) eritatud sõnadest ra-

kendab ille oma tiostes järgmisi:

edustama (sm.) 'asemin olema'

Skulptuur oli ka võrdlemisi
ohtralt edustet (P 1920, nr. 326)

harrastama (sm.)

Isa talupoja ikka harrastand
kultuuri (Sa 1921, nr. 2)

hetk (sm.)

...et luvva mõne ülendava
hetke (d k 1925, lk. 13)

julm (sm.)

...mis üleskorbetet on ajast
julmast (d k 1925, lk. 13)

kaame (sm.)

...kaame fantoomi jälge ette
(C 81925, lk. 45)

kalge 'kõle, läbilõikav'

...mis vahus keerleb läbi kalju
kalge (N 1918, lk. 34)

kirbe (sm.) 'terava, karsti maiguga'

...õrvest lõhnu kirbeid talli (KR 1934, lk. 35)

laip

Olin laineist uhut laip
(L 1927, nr. 1)

maim

Kui hauaküünlast taevast
tähemaimed (ÜS 1918, lk. 37)

nete (sm.) 'vedelik'

...kus käärib nete, müstiline viin
(ÜS 1918, lk. 41)

taurima 'hukka mõistma'

... mida ta kujutava kursti
hinnangu juures ei suuda
küllalt valjusti tauriola
(L 1924, nr. 10)

tuem (sm.) 'hukatus, kadu'

...se hingeohust levib tuem
(ML 1930, lk. 41)

ööbima

...rihitult nii ümber hulguol, ööbiol
(CB 1921, lk. 80)

. Muudeist on alle võtnud sellised
rõnad, nagu
atma 'haarama'

hambliksana imber attand
(CB 1921, lk. 26)

have 'habras'
... kui hauarambasd havest udukirmest
(ÜS 1918, lk. 40)

hiiva 'hea'
... siiski on hiiva kajameelselt
minna (d 1932, nr. 2)

mõskma 'pesema'
Taevas vihmast mõstnud
(CB 1921, lk. 82)

seil 'puvi'
... kus kiired vikerdavad seili siide
(ÜS 1918, lk. 21)

taaren 'kivistik'
... sõja, katku ja nälja
hullumeelsuse taarnast
(CB 1921, lk. 26)

peisse Joonase ilmudes silitab Jankel
leti taga häämeeliga omi hallius-
minevaid peisse (Od 1919, nr. 2)

Üksikuid sõnu on au-
tor ka ise loonud. Need erinevad

luules just riimilistel kaalutlustel.
Käib, et riimi pärast on tarvi-
tusele võetud järgmised rünaol.

klaan

...siis kukkub tawar, manner, ookean
ja jumalate vana klaan
(CB 1921, lk. 9)

paenlas

"
Kixse kaenlas rammes näljaküli
päitse paenlas valmib nälja küli
(NEV 1915, lk. 230)

reatid

...tänavad kureu,
jookrun reatid.
Terasmurdsjad reatid (CB 1921, lk. 13-14)

särel

Seil Argole üles kuldvillaku
järel

Kaäd jumalad jultigu võitu
Kolhüdia kannale tähtsile särel
(LSP 1918, lk. 12)

tulje

Üks läbi udu kurdab ülev tulje :
sääb unneb unistuste maine tulje...
(LSP 1918, lk. 40)

velistama - ilmselt on see loodud
rõnast veli sta - liite abil.

On arju, millega ei saa me
velistama (D 1925, nr. 310)

ärel sest ju röövijate järel
mehed armukaded ärel (ÜS 1918, lk. 17)

Liimist lähtudes on näk-
tavasti loodud sõnapaar ilmix,
ilmix. Arvatavasti on need tu-
letatud ix - liite abil sõnadest
ilnu ja ilnu.

Munst alla lastud on ilnuix
ja tormiste lainete pääl
pilks järvele juhitud ilmix,
kui rädeldes rohekal pääl (ÜS 1918, lk. 30)

Küllap on mõnel määral riim
põhjuseks olnud ka sõnapaari
kungelda - kungelda moodustamisel.

Oo ülikooli noorus, prassi, kungelda,
sest pärast raske magu raha
kokku kungelda (dK 1925, lk. 23)

Terve rida esineb alled selliseid sõnu, mis tol ajal olid tarvitusel, kuid tänapäeva kirjakeeles on need vähe tuntud.

astel 'kiskudega oola'

...keel müüki kartet astel (ÜP 1918, lk. 28)

hahkjaks 'hallikas'

...lööb hahkjaks lilla pilvevöö
(CB 1921, lk. 21)

huljuma 'heljuma'

Ja huljib kõrgel eetrinulgis
lind (ÜP 1918, lk. 40)

hõde 'helve'

...kui hõdest haljas (L 1930, nr. 10)

hõrk 'õnamaitseline'

...nii hõrk kui veresoon (CB 1921, lk. 21)

keegel 'kühin'

lööda vilguvast keeglite

sarnaste kuuskeste read (L 1930, lk. 30)

kirress 'pidu'

Õigekeluse - rõnaraamat annab kelle
rõna kirres - kujul'.

kuvenitsema 'imbuma'

...ja korduvall kuvenitseb alla

(LR 1934, lk. 25)

koostuma 'koosnema'

...kui see rütmisest koostub (L 1934, nr. 5)

liipima 'ihuma'

...just kui liipib keegi habemeruga

(L 6 1923, lk. 14)

luga 'soorshi'

keg ajalt möödub avar, õõtsub

luga (L 1925, lk. 33)

mõna 'lärm, rüü'

Vaikib jumbelduse mõna (L 1939, nr. 5)

nõrutama 'nõrguda laskma'

...ent rüüdamest nõrutab rappi

(LR 1934, lk. 57)

pund 'leirikas'

...edasi maadalamale rõhub ta

aartate pund (L 1937, nr. 3)

rüü 'tormijooks'

On vihan ta ranna rüü

(L 1930, nr. 10)

uhk 'aru'

...legendiriel lõi meistne palve uhk (L 1918, nr. 5)

Käsitletud materjalist selgub, et alle on väga agaralt osa võtnud tol ajajärgul keeles üles kerkinud rõnavara rikastamise probleemidest. Ta on püüdnud oma loomingus kasutada kõiki plaanisi rõnavara laiendamise teid, kuigi mõnikord on autor sejuures liialdustesse sattunud (võõrsõnade tarvitamises, kunstlike sõnade loomises).

Hokkuvõte.

Nagu nissepihatuses mainitud, arenes kirjakeel peamiselt keelekorraldusliku ja keeleuuenetusliku suuna vahendusel. Järelikult avaldavad need kaks liikumist mõju ka vaadeldava kirjaniku keelele.

Käesolevas diplomitöös püütigi analüüsida keelelini erijooni A. Alle loomingu- ja võrrelda autori keelepruuki antud etapi üldise keeletarvitusega. On katnutud selgitada, milliseid keelealaseid seisukohti on autor arvestanud.

Järgnevalt tuuakse põhiseisukohad, millele käesolevas töös jõuti.

Kõigepealt käsitleti Alle keeletarvitusel erinevaid huvitavaid häälikulisi ja ortograafilisi nähtusi. Ara-

liüsi tulemusel selgus, et autor on häälikute märkimisel olnud küllaltki kõike. Sageli leidub tal kõrvalekallemisi üldisest keeletarvitusest. Nii esinevad Allel järejekindlalt ää-lised vormid sõnaes hää, pää, samal ajal kui rajandi tüüsi kümnest häärik üldises keeletarvituses levinu ea-lised vormid. Meid kaue üldisest kirjakeelest säilisid Alle loomingu ka kõrged vokaalid (ea ~ ria). Vokalismini-alates ühikühimustes oli kirjakeel rajandi esimesel veandil küllaltki mitme-palgeline. Kõikuvõri üllal alal leidub üllalgi rohkesti. Just nin võib märgata muudemoju, mis mõningatel juhtudel ulatub ajalisel väga kaugele, hoolimata sellest, et vakepeal olid ilmunud kirjakeelt normerivad reeglid. Eriti pais- tab silma hulka muudolise türevokaa- li-ga sõnu (ülev, põimatus, pinnaks!).

Kirjakeele reegleid on Alles mähtavasti arvestanud ai ~ ae-diftongide märkimisel. Sajandi algul eelistab autor rõnakujuriid laene, maene. Kui aga kirjakeeles fikseeriti neis rõnades i-lõpulised diftongid, hakkab temagi teadlikult sama kirjavisi ai-diftongi kasuks muutma.

Mis puutub keeleuendajate ettepanekutesse, siis selgub, et nende häälikeulisi ja ortograafilisi uudusi hakkab Alles arvestama eriti 1921. a. alates. Nendel aastatel võib tema teostes kohata näiteks y pro i ja vv kasutamist rõnades juua, õues jt. Viimast vormi, mis ilmselt oli talle muude mõjul omane, kasutab Alles agaralt kuni 1934. aastani.

Korrapärasemat märkimist erines ka konsonantide puhul. Kui kasutab autor rõnaalgulist h-d väga jhäsklikult veel kolmekümneks aastaks.

Lamuti oli paralleelvorme nii üldises kirjakeeles kui ka käsit-
letava autori loominguks $\underline{L}$, $\underline{m}$, $\underline{n}$, $\underline{r}$
kasutamisel (varukas ~ varukas).

Üldse leidub autoril konsonantide
märgimisel rohkesti vanemaid
ortograafia vorme (ööpik, kuubellus,
kakelus, nummer).

Kahetkümnendatel aastatel
oli Alle loominguks kõikum ja
võõrsõnade ja võõrnimede transkri-
beerimine. Kord kirjutas ta neid
häälduspäraselt, teinekord aga nii,
nagu vastavas keeles. Sama kirju
oli nende märgimine ka üldises kee-
lpruugis.

Üldiselt võib väita, et hää-
likuline ja ortograafiline külg on
Alle keeletarvituses küllaltki murede-
pärase. Kõnes aga 1918. a. sõnaraa-
matu ilmumisega püüab ta enam-
kul juhtudel oma keelepruuki üldi-
se kirjakeelega ühendada. Keel-
muendusliike häälikulisi vorme kahi-

tab ta kõige agavamalt kaheküm-
nendate aastate algul.

Alles keelitarvitusega tutu-
des selgus, et morfoloogias esineb
autoril erandlikke vorme veelgi
rohkem ja pikemat aega kui fo-
netikas. Võib märkida, et sõnade
käänamisel ja pööramisel on ta eriti
lasknud end mõjutada kodumur-
dest ja ka keeleuenduslikest ette-
panekutest. Nii esinevad muude-
pärased vormid ainuse omastavas
(kätkuse, õnnetuma), orastavas
(nummurt, igat). Täolised lõpu-
d olid omased ka üldinle kirjakeelele.
Samuti võib autori keeles tähele panna
muudatust l-genitiivi (jälge, kappe jt.)
olevat poolhoidu leiavad autori
loomingus j. taviku poolt eritatud
l-genitiivi vormid, mille rohket
rakendamist esineb Alles veel kolme-
kümnendatel aastatel. Selle põhjust
võib jällegi otsida autori mulgi-
muudatusest päritolust. Üldisest

elavamat pooleksist võib autori juures märkida ka ti - mitmusele.

Sein ühtivad jälle nii keeleuuen-
dusliinud kui muudelined kaldu-
vused väga oltsalt lühemaid mit-
muse norme tarvitada (hallel, ajul).
Käänamisel on autor rakendanud
selliseidki uuendusettepanekuid, mida
ingi J. Havik ei julgenud täiel
määral soovitada, pidades neid
raskesti läbiviidavaks, näiteks ti - ines-
siv (metran). Selline ti - lõpu-
line reütlire oli kanitusel kogu
mulgi muode alal (autori kodu-
muire). Olvi uuenduste vastu ilm-
neb ka singulari illatiivi lõppudes,
kus autori keelitarvitus enamasti üh-
tib keeleuuenolajate ettepanekutega.
Kui kanitab ta de - ta illatiivi
(mele, ääre jt.), erineb (nagu keele-
uuenolustelgi) lühikesel risseütlivaga
lialdamist (katla, tõhe jt.). Arvu-
kalt tarvitab autor ka keeleuuen-
dusliinre lle - lõppu alaleütlevas.

Üheks segasemas käändeks oli sajandi
i veeandil veel mitmuse orastava.
(tarvitamine). Siin on alla kaasa
tõnnud samangused kõikumused
nagu üldkirjakeel. Nii on tal sel-
liseid mitmuse orastava lõppe,
nagu tegurid, tõendisi, kaarta jne.

Nagu noomeni puhul, samu-
ti ka verbi puhul tuleb nentida
nii murde kui ka keeleuendus-
laste mõju autorile. Alles pool-
dab agaralt just keeleuendajate
lõuna-eriti murde alusel tekkinud
ettepanekuid. Rohkesti võib seda
määrata verbi käändeliste vormide
puhul, kus ta ühelt poolt on jär-
ginud keeleuenduslikke seisukohti,
teiselt poolt tuleb aga taoliste vormi-
de tarvitamist, nagu kirjuta, kirjutas,
valmistud, lood, pidada murde mõ-
jeks. Eriti võib uenduslikke
ettepanekuid verbi muutmisel mää-
rata lühles, mis on mõnel määral
seletatav värsimõõdu taotlusega
(närbund loorberite kesa).

Verbi pöördelistes vormideski rakendab autor üldisest keeletarvitusest enam meelemeenduslikke ettepanekuid (kuetvad, kirjutakse, kirjutatakse). Lohkesti eksisteerib autoril ka si-imperfekti (kummardin), mis on laialdalt kasutusel ka kalle kodumundes. Seda võib analüüsitava autori keele morfoloogilise külje kohta öelda, et see erineb paljuski üldisest kirjakeelest.

Kalle proosa rütmilisest külje jälgimisel paistavad silmas väga pikad lausekonstruktsioonid, mis takistavad öeldu mõistmist. Ebajärjekindlusest on ka kirjavahemärkide tarvitamine. Sõnajärjekorrest on mõtet rääkida peamiselt luuletuste puhul, kus ta võib-olla värsitehnoloogilistel kaalutlustel on kasutusel liigselt inverniooni. Sõnade ühildumises toekas silma rütm ~~ena~~ kaanamine. Sajandi algul võib talt rohkelt leida ka abisõnade kasutamist teatavate

käänete väljendamine. Kõik loetletud nähtused erinevad kol perioodil ka üldises kirjakeeles, nii et rütmilise külje poolest autori keel ei erine üldisest keeletarvitusest.

Ille rõnavara kohta tuleb öelda, et ta loominguks ilmneb kol ajal levivast uute rõnade loomise ja tarvituselevõtmise tendents. Nii kohtame tema teoses sageli lihtelisi rõnu. Nende kõrval kannab autor küllaltki palju muude vorme.

Küllastatud on ta teosel aga vöörõnadest, mille kirju ortograafia jätab veelgi kirevama mulje. Sajandi I vevandil moodi läinud kunstlike rõnade loomise kohta leiame autorilt samuti näiteid, kuigi tema rõnad on peamiselt viimse pärast loodud ja ilma erilise tähtsusega. Seega järeldub, et üldine muund kirjakeele rõnavara rikastada kajastub ka antud autori loominguks.

döpprokkuvõttes võib st. Alle

keelitarvituse kohta öelda, et kõige rohkem vrandlikke, üldkirjakeelset viinuvaid jooni esineb autori meelehäälisulises ja ortograafilises ning morfoloogilises küljes. Sajandi paariel esimesel aastakümnel on ille keeles arvukalt murdelisi nähtusi. Keelumenduselikeel vormitused levivad autori loominguil viiti 1921. a. alates kuni 1934. aastani. Illest peale hakkavad uuenduselikeel vormid enamuses taanduma. Erandlikeel vormid esinevad suuremal määral kirjaniku luuleloominguil, proosas leidub neid mehteliselt vähem. Luules kehtivad viivormid ka ajalisel kaueu kui proosas.

Lühendid.

Lausenäidete allikate lühendid.

- A - Aeg
- CB - Carmina barcata (kogu)
- T - Tlo
- K - Kratt
- KK - Kunst ja kirjandus
- KKT - Kirjandus - Kunst - Teadus
- KM - Kodumaa ja Maa Jutu-lisa
- KR - Karmid riitmid (kogu)
- KU - Kirjanduslikke uudiseid
- L - Looming
- LE - Lilla eluant (fõljetonide kogu)
- LK - Laul klastist kelenimisest ja roovast selikust
- M - Murrang
- N - Nool

- NE - Noor-Eesti
Od - Odamees
Ol - Olion
P - Postimees
Pl - Postimehe lisa
Pu - Punaväelane
Pä - Päevaleht
RH - Rahva Hääl
SV - Siip ja Vasar
Ta - Tarapita
Tä - Tänapäev
Ud - Ummiklained (koogu)
V - Viimased
Vi - Viisnurk
VM - Vaba Maa
VS - Vaba Sõna
ÜS - Üksinduse saartele (koogu)

Viidete liikendid.

J. Arvik, Keel kaunima k.p. - J. Arvik,
Keel kaunima rõlvuse poole.

„Eesti Kirjandus“ 1912.

J. Arvik, Muutõnade mt., - J. Arvik,
Muutõnade ja vähem tuntud
rõnade rõnastik. Tallinn 1921.

J. Arvik, Õigekõnne põhim. - J. Arvik,
Õigekõnne ja keeleuenduse
põhimõtted. Tartu 1924.

E. Ahven, E. kirj. areen. - E. Ahven, Eesti
kirjakeele areenimine aastail 1900-1917.
Tallinn 1958.

E. O. J - Eesti keele õigekirjutuse-rõnaraamat.

E. O. J - Eesti õigekõnne-rõnaraamat.

J. Tanning, Mulgi muredet. - J. Tanning,
Mulgi muredetekstid. Eestis muredet.
Tallinn 1961.

J. N. Veski, E. kirj. reegliid - J. N. Veski, Eesti
kirjakeele reegliid. Keeleline töid.
Tallinn 1958.

N. O. J - E. Muuk, Väike õigekõnne -
-rõnaraamat. Tartu 1933.

Kasutatud kirjandus.

- Harik, J., Ilusa keele kõlaline inetus.
„Eesti Kirjandus” 1912.
- Harik, J., Kahe silbiliste verbide kolm
päälikku „Keeleline Kuukiri” 1915,
nr. 3/4.
- Harik, J., Kas ü või y? Tartu 1920.
- Harik, J., Katked ja näited I. Jurgel 1915.
- Harik, J., Katked ja näited II. Tartu 1916.
- Harik, J., Kele kaunima kõlaku poole.
„Eesti Kirjandus” 1912.
- Harik, J., Kõige suurem germanismus
Eesti keeles. „Eesti Kirjandus” 1912.
- Harik, J., Nominatiivsed liitumised. Tartu 1914.
- Harik, J., Uute sõnade ja vähem tuntud
sõnade sõnastik. Tallinn 1921.
- Harik, J., Väiksed keelised märkused.
„Postimees” 1912, nr. 187.
- Harik, J., Väiksed keelised märkused.
„Postimees” 1913, nr. 67, 311.

Harik, J., Õigekeelsuslik grammatika.
Tartu 1920.

Harik, J., Õigekeelsuse ja keeleuudenduse
põhimõtted. Tartu 1924.

Ahven, E., Eesti kirjakeele arenemine
aastail 1900-1917. Tallinn 1958.

Beekman, V., A. Allit lugedes.
"Rahva Hää" 1955, nr. 63.

Eesti õigekeelsuse - sõnaraamat.

Eesti keele õigekirjutuse - sõnaraamat
Tallinn 1918.

Yorke, M., Kirjandusest. Tallinn 1960.

Muuk, E., Väike õigekeelsus - sõnaraamat.
Tartu 1933.

Parve, L., A. Alle. Kokkuvõte elust
ja tegevusest. Tallinn 1960.

Nerki, J. V., Kululisi töid. Tallinn 1958.

Sisukord.

	lk.
Eessõna	2-3
Sisseseisutus	4-20
1. Kirjakeele üldisest olukorrast	4-10
2. A. Alle elust ja tegevusest	10-20
I. Häälikuline ja ortograafiline	
külg A. Alle loominguks	21-66
1. Vokaalid	22-40
2. Konsonandid	41-48
3. Väärõnade ortograafia	48-59
4. Väärnimede ortograafia	60-66
5. Kõrku- ja lahkukirjutamine	
II. Morfoloogiline külg A. Alle loominguks	67-124
1. Nomen	69-102
2. Verb	103-124
III. Püntaxtiline külg A. Alle loominguks	125-140
1. Lauseehitus ja lausekonstruktsioonid	125-130

	lx.
2. Tõnade järjekord	130-135
3. lauseliikenditel	135-137
4. Tõltumine ja ühildumine	137-140
5. Abirõnad	140-141
IV. Tõnavarast A. Alle loomingus	141-175
1. Tuletatud sõnad	142-157
2. Tõnade liitumine	157-160
3. Kõõr- ja rahvusvahelised sõnad	160-167
4. Muud sõnad ja kunstlikult loodud sõnad	167-175
Kokkuvõte	176-185
Liikendid	186-188
Kanitatud kirjandus	189-190.